

Enpresariaren ordezkari-tza

JOSU SAGASTI

Legelari. Merkataritzako Zuzenbideko Irakaslea

Jurista. Profesor de Derecho Mercantil

Euskal Herriko Unibertsitatea / Universidad del País Vasco

FECHA DE RECEPCIÓN / SARRERA-DATA: 23/01/2023

FECHA DE ADMISIÓN / ONARTZE-DATA: 22/05/2023

Laburpena: Ordezkaritza bizitza ekonomikoan garrantzi handia duen erakunde juridikoa da. Esparru partikular eta familiarrean balio ukaezina duen funtzioa betetzen badu, merkataritza-eremuan ordezkari-tza-jardueraren garrantzia apartekoa da. Enpresaertain eta handiaren esparruan behintzat, merkataritzako harreman juridiko gehienak ez ditu enpresariak berak ezartzen, ordezkarien bidez baizik.

Jakina denez, ordezkari-tzaren iturriari erreparatuta, «borondatezko ordezkari-tza» eta «legezko ordezkari-tza» bereizten dira. Lehenengoan, interesdunak berak —kasu honetan, enpresariak— izendatzen du askatasunez beste pertsona bat haren alde jardun dezan. Subjektu batek bere ordezkari gisa jarduteko beste bat izendatzen duen egintzari «ahalordetzea» esaten zaio. Bigarrenean, iturria ez da ordezkatuaren nahimena, baizik eta legea, zeinak ordezkari-tza hori derrigor ezartzen baitu subjektu baten jarduteko gaitasunaren gabezia edo mugapena ordezkatzeko. Lehenengoak, berriz, ordezkatuaren jarduteko gaitasun osoa auresuposatzen du eta horrek, dagokion ahalordearen bidez, beste bat legitimatzen du bere ordezkari gisa jardun dezan; legezko ordezkari-tzan, hain zuzen ere, jarduteko gaitasun horren gabezia edo, gutxienez, gaitasun horren mugapena da ordenamendu juridikoaren erreakzioa eragiten duena, adingabeak edo ezinduak eraginkortasunez egin ezin dituen egintzak gauzatzea ahalbidetzeko.

Gako-hitzak: legezko ordezkari-tza; borondatezko ordezkari-tza; jarduteko gaitasuna

La representación del empresario

Resumen: La representación es una institución jurídica de gran importancia en la vida económica. Si en el ámbito particular y familiar cumple una función de indudable valor, en el ámbito comercial la importancia de la actividad representativa es extraordinaria. Al menos en el ámbito de la mediana y gran empresa, la mayoría de las relaciones jurídicas mercantiles no las establece el empresario en persona, sino a través de sus representantes.

Como es sabido, atendiendo a la fuente de la representación, se distingue entre «representación voluntaria» y «representación legal». En la primera, el propio interesado, en este caso el empresario, designa libremente a otra persona para que actúe a su favor. El acto por el que un sujeto designa a otro para actuar en su representación se denomina «apoderamiento». En el segundo caso, la fuente no es la voluntad del representado, sino la ley, que establece necesariamente esa representación para suplir la falta o limitación de la capacidad de obrar de un sujeto. La primera presupone la plena capacidad de obrar del representado, lo que legitima mediante el correspondiente poder a otro que actúe en su nombre; en la representación legal, sin embargo, es precisamente la carencia o, al menos, la limitación de dicha capacidad de obrar la que provoca la reacción del ordenamiento jurídico para permitir la realización de actos que el menor o incapacitado no puede realizar con eficacia.

Palabras clave: representación legal; representación voluntaria; capacidad de obrar.

The representation of the businessman

Abstract: Representation is a legal institution of great importance in economic life. If in the private and family sphere it fulfills a function of undoubted value, in the commercial sphere the importance of representative activity is extraordinary. At least in the field of medium and large companies, the majority of commercial legal relationships are not established by the businessman in person, but through his representatives.

As is known, depending on the source of the representation, a distinction is made between "voluntary representation" and "legal representation". In the first, the interested party himself, in this case the businessman, freely designates another person to act on his behalf. The act by which a subject appoints another to act on his behalf is called "power". In the second case, the source is not the will of the represented, but the law, which necessarily establishes that representation to make up for the lack or limitation of a subject's capacity to act. The first presupposes the full capacity to act of the principal, which legitimizes another acting on his behalf through the corresponding power of attorney; in legal representation, however, it is precisely the lack or, at least, the limitation of said capacity to act that causes the reaction of the legal system to allow the performance of acts that the minor or incapacitated person cannot perform effectively.

Key words: voluntary representation; legal representation; capacity to act.

AURKIBIDEA: I. SARRERA. (I.1.) Borondatezko ordezkariak, legezko ordezkariak eta ordezkariak organikoak. (I.2.) Borondatezko ordezkariak Merkataritza Zuzenbidean. (I.3.) Enpresariaren eta enpresako pertsonalaren arteko harremanaren izaera. II. AHALDUN OROKORA EDO FAKTOREA. (II.1.) Faktorea. (II.2.) Faktorearen betebeharrak. (II.3.) Ordezkariak-ahalmena. (II.4.) Ordezkariak-ahalmenaren esparrua. (II.5.) Ordezkariakaren ondorioak. Eraginkortasun zuzena eta zeharkako eraginkortasuna. (II.6.) Faktore interesduna. III. BANAKAKO AHALDUNAK. (III.1.) Mendekoak eta morroiak. (III.2.) Merkataritzaordezkariak. IV. AHALORDEAREN ALDATZEA ETA IRAUNGITZEA. (IV.1.) Ahalordearen aldatzea. (IV.2.) Ahalordearen irauingitzea. (IV.3.) Faktorearen ahalordetzea irauingitzearen berezitasunak. V. BORONDATEZKO ORDEZKARITZAREN ETA ORDEZKARITZA ORGANIKOAREN ARTEKO HARREMANAK ETA ALDI BEREKO IZATEAREN ARAZOA. VI. MERKATARITZA-AGENTEAK. (VI.1.) Lege-araubidea. (VI.2.) Kontzeptua eta ezaugarriak. (VI.3.) Kontratugileen eskubideak eta obligazioak. (VI.4.) Kontratuaren iraupena eta irauingitzea. (VI.5.) Kalte-ordainak kontratua amaitzean. VII. BITARTEKARI ELKARGOKIDE AGENTEAK.

I. SARRERA

I.1. Borondatezko ordezkari, legezko ordezkari eta ordezkari organiko

Ordezkaritza bizitza ekonomikoan garrantzi handia duen erakunde juridikoa da. Esparru partikular eta familiarrean balio ukaezina duen funtzioa betetzen badu, merkataritza-eremuan ordezkari-jardueraren garrantzia apartekoa da. Enpresa ertain eta handiaren esparruan behintzat, merkataritzako harreman juridiko gehienak ez ditu enpresariak berak ezartzen, ordezkarien bidez baizik.

Jakina denez, ordezkariaren iturriari erreparatuta, «borondatezko ordezkari» eta «legezko ordezkari» bereizten dira. Lehenengoan, interesdunak berak —kasu honetan, enpresariak— izendatzen du askatasunez beste pertsona bat haren alde jardun dezan. Subjektu batek bere ordezkari gisa jarduteko beste bat izendatzen duen egintzari «ahalordetzea» esaten zaio. Bigarrenean, iturria ez da ordezkariaren nahimena, baizik eta legea, zeinak ordezkari hori derrigor ezartzen baitu subjektu baten jarduteko gaitasunaren gabezia edo mugapena ordezkatzeko. Lehenengoak, berriz, ordezkariaren jarduteko gaitasun osoa aurresuposatzen du eta horrek, dagokion ahalordearen bidez, beste bat legitimatzen du bere ordezkari gisa jardun dezan; legezko ordezkarietan, hain zuzen ere, jarduteko gaitasun horren gabezia edo, gutxienez, gaitasun horren mugapena da ordenamendu juridikoaren erreakzioa eragiten duena, adingabeak edo ezinduek eraginkortasunez egin ezin dituen egintzak gauzatea ahalbidetzeko.

Legezko ordezkariaren dagokionez, ez dago inolako espezialiterik Merkataritza Zuzenbidean. Borondatezko ordezkari ere —merkataritzako harreman juridikoen esparruan askoz ere nabarmenagoa dena, jakina— Zuzenbide pribatuaren printzipio orokorren mende dago, nahiz

eta zenbait legegintza-berezitasun trafikoaren segurtasunaren beharrezko zaintzan oinarrituta egon.

Legezko eta borondatezko ordezkariarekin batera, merkataritza-harremanetan funtzio nabarmena du pertsona juridikoen «ordezkari-organikoak». Merkataritza-sozietateek, pertsona juridiko diren aldetik, organo ez baliatu behar dute, hau da, egitura konplexuagoa eta zorrotzagoa izan behar dute forma sozialen arabera eta hainbat eskumen-eremu izan behar dituzte. Organo horien artean sozietatearen administrazio-organoa dago. Sozietatea ordezkatzeko ahalmena organo horri edo sozietateko zenbait kideri dagokie. Administrazioaile bakarraren eta administrazioaile solidarioen kasuetan izan ezik —zeintzuei sozietatearen ordezkari-organikoa baitagokie—, administrazioaile izateak ez dakar nahitaez sozietatea ordezkatzeko ahalmena: ordezkari-ahalmena duten administrazioaileak egon daitezke, bai eta ordezkari-ahalmenik ez dutenak ere —MK¹ 129 eta KSL² 233 artikulua—. Sozietatearen administrazioa administrazio-kontseilu gisa antolatuta bada, Kontseilua bera izango da sozietatea ordezkatzeko ahalmena izango duena, estatutuaren edo kide bati edo gehiagori eskuordetzen zaionean izan ezik. Kontseiluak era kolegiatuan jardun beharko du —KSL 233. d) artikulua—. Kontseilariak, horiek diren aldetik, ez dute ordezkari-ahalmenik, organoaren barruan duten kargua kontuan hartu gabe —adibidez, Kontseiluko Presidentea—³.

¹ Merkataritza Kodea: hemendik aurrera, MK.

² Kapital-Sozietateen Legea: hemendik Aurrera, KSL.

³ Hala ere, Auzitegi Gorenaren 2014ko urriaren 7ko Epaian, Merkataritza Arloko Epaitegiak eta Probintzia Auzitegiak mantendutako irizpidetik bereiziz, goi-azuzitegiak erabaki baitzuen, kasuaren inguruabarrak kontuan hartuta, administrazioaile jardulea Kontseiluko Presidente izatea nahikoa izan zela ahalordetze-itxura bultzatzeko eta sozietatea fede oneko hirugarrenaren aurrean lotzeko.

I.2. Borondatezko ordezkaritza Merkataritza Zuzenbidean

Beste edozein pertsona fisiko edo juridikorekin gertatzen den bezala, enpresari indibidualak edo sozialak ahal orokorrak edo bereziak eman ditzake, ahaldunen bidez trafikoan jarduteko aukerak zabaltzeko⁴. Ahaldun

---

⁴ Oinarrizko bibliografia: AA.VV.: Seguridad jurídica y contratación mercantil, Madrid, 1994; BELTRÁN SÁNCHEZ, Emilio: *Auxiliares del empresario*, en «Enciclopedia Jurídica Básica. Volumen I», Civitas, Madrid, 1995, págs. 718-723; *Factor*, en «Enciclopedia Jurídica Básica. Volumen II», Civitas, Madrid, 1995. BONET SÁNCHEZ, José Ignacio: *Repaso de la disciplina del poder mercantil no orgánico: Comentario acerca de la Resolución de 14 de Marzo de 1996, de la Dirección General de los Registros y del Notariado*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. N° 20», Madrid, 2019, págs. 395-438. BORRAJO DACRUZ, Efrén: *Los auxiliares del comerciante en Derecho español*, en «Revista de Derecho Mercantil, N° 63», Madrid, 1957, págs. 7-46; *Los auxiliares del comerciante en el Derecho español*, en «Revista de Derecho Mercantil, N° 64», Madrid, 1957, págs. 245-284. BROSETA PONT, Manuel: *Las operaciones bursátiles entre plazas y el prohibido "cruce de operaciones"*, en «Estudios de Derecho Bursátil», Tecnos, Madrid, 1971, pp. 175-203. BURGOS RÓDENAS, Pedro: *La perspectiva abierta por el Mercado Único y el corredor de comercio*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. N° 12», Madrid, 1993, págs. 77-90. DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, Manuel: *Estudios sobre la representación legal en Derecho Mercantil*, en «Estudios Jurídicos en homenaje al Profesor Federico De Castro. Tomo I», Tecnos, Madrid, 1976, págs. 295-363. CANO RICO, José Ramón & BROSETA PONT, Manuel: *Los agentes mediadores en España y en el Derecho Comparado*, Tecnos, Madrid, 1980. CANO RICO, José Ramón: *Mediación, fe pública mercantil y Derecho Bursátil*, Tecnos, Madrid, 1982; CANOSA, Ramón: *Proceso histórico de la correduría mercantil española*, en «Lecturas sobre Bolsa». Ministerio de Hacienda, Instituto de Estudios Fiscales, Madrid, 1977, págs. 149-174. DEL VAL TALENS, Paula: *Conflicto de interés y dispensa al apoderado en las Sociedades de Capital. Comentario a la Resolución de la Dirección General de los Registros y del Notariado 6078/2015, de 28 de Abril*, en «Revista Jurídica del Notariado. N° 94», Madrid, 2015, págs. 445-460. DIEZ PICAZO, Luis: *La representación en Derecho Privado*, Civitas, Madrid, 1979. DOMINGO GONZÁLEZ, Vicente: *La fe pública mercantil. Primer Seminario*, Pamplona, 1975; *Estatuto profesional y función fedataria de los corredores de comercio colegiados en el Derecho español*, en «La Ley, n° 2», Madrid, 1986, págs. 1201-12-12; *La correduría pública en el Derecho mercantil español*, Civitas, Madrid, 1986; *Agentes de Cambio y Bolsa y Corredores de Comercio colegiados. Diferenciación de sus oficios, funciones y ámbitos de competencia material*, en «La Ley, n° 2», Madrid, 1987, págs. 954-967; *Contribución de los corredores de comercio a la seguridad jurídica del sistema financiero y a la defensa de los derechos de los consumidores y usuarios*.

Comentarios al filo de la Sentencia 14/1992, de 10 de Febrero, del Tribunal Constitucional, en «La Ley. Nº 3», Madrid, 1993, págs. 802-822; *Pasado, presente y futuro de la fe pública mercantil*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. Nº 14», Madrid, 1994, págs. 105-118; *La función notarial de los Corredores de Comercio Colegiados*, en «La Ley. Nº 4», Madrid, 1995, págs. 852-894. FERNÁNDEZ-MARTOS BERMÚDEZ CAÑETE, Emilio: *La representación de las personas jurídicas y el corredor colegiado de comercio*, Saetabis, Valencia, 1984; *La contratación mercantil y el corredor de comercio*, Saetabis, Valencia, 1987. FERNÁNDEZ PIRLA, José María: *Actualidad de la profesión de corredor de comercio colegiado*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. Nº 15», Madrid, 1994, págs. 49-64. FUGARDO ESTIVILL, José María: *Fe pública mercantil: actos y contratos intervenidos. Jurisprudencia comentada del Tribunal Supremo*, Civitas, Madrid, 1995. GALÁN CORONA, Eduardo: *En torno a la competencia del Corredor de Comercio para la intervención de poderes*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. Nº 1», Madrid, 1987, págs. 10-54. GALLEGO SÁNCHEZ, Esperanza: *Director General de las Sociedades Anónimas y de Responsabilidad Limitada*, La Ley, Madrid, 2009. GARRIGUES Y DÍAZ CAÑABATE, Joaquín: *Los agentes comerciales*, en «Revista de Derecho Mercantil. Nº 83», Madrid, 1962, págs. 7-26; *Acotaciones de un jurista sobre reforma de la empresa*, Tecnos, Madrid, 1970. GONDRA ROMERO, José María: *Conflictos de competencia entre agentes de cambio y bolsa y corredores colegiados de comercio*, Tecnos, Madrid, 1984. GORDILLO, Antonio: *La representación aparente. Una aplicación del principio general de protección de la apariencia jurídica*, Universidad de Sevilla, Sevilla, 1978. HIJAS CID, Eduardo: *Representación voluntaria y relación jurídica subyacente: Postura reciente del Tribunal Supremo y de la DGRN*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. Nº 71», Madrid, 2019, págs. 115-160. JIMÉNEZ SÁNCHEZ, Guillermo Jesús: *Efectos de la intervención de los fedatarios públicos sobre el régimen tradicional de la circulación de los títulos al portador*, en «La Fe Pública Mercantil: II Seminario de Estudios sobre la Fe Pública Mercantil», Sevilla, 1976, págs. 17-53. JUSTE MENCIA, Javier: *Limitaciones al poder de representación del factor en el giro o tráfico del establecimiento. Actuación del administrador societario en calidad de factor*, en «Derecho de Sociedades. Libro homenaje al Profesor Fernando Sánchez Calero. Volumen II», Madrid, McGraw-Hill, 2002, págs. 1351-1382; *Factor de comercio, gerente de empresa, director general. Estudio jurídico mercantil*, Publicaciones del Real Colegio de España, Bolonia, 2002. LABORDA, Rafael Bartolomé: *Fe pública mercantil*, Bosch, Barcelona, 1977. MALO CONCEPCIÓN, José Vicente: *Los documentos intervenidos por Corredor de Comercio*, en «Revista de Derecho Mercantil. Nº 217», Madrid, 1995, págs. 1133-1164. MARTÍNEZ GUTIÉRREZ, Ángel: *El director general de las Sociedades Capitalistas*, en «Revista de Derecho Mercantil. Nº 253», Madrid, 2004, págs. 977-1004. MELLADO RODRÍGUEZ, Manuel: *La seguridad jurídica y la intervención de Corredores de comercio en la transmisión de acciones*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. Nº 14», Madrid, 1994, págs. 119-144. MENÉNDEZ MENÉNDEZ, Aurelio: *Auxiliares del empresario*, en «Revista de Derecho Mercantil. Nº 72»,

horiek enpresako langileen artekoak izan daitezke, edo, aitzitik, gerta li-
teke enpresari lan-harreman bidez lotutako pertsonak ez izatea.

Enpresako langile guztiek ez dute ordezkaritza. Enpresako langile izen-
dapenarekin aipatzen dira beren zerbitzu ordainduak, modu iraunkorrean

---

Madrid, 1959, págs. 269-308. NAVARRO CHINCHILLA, José Justo: *La notificación del saldo deudor en la ejecución de los contratos mercantiles y la fe pública del corredor de comercio colegiado*, en «Cuadernos de Derecho y Comercio. N° 11», Madrid, 1993, págs. 217-232. NAVARRO VIÑUALES, José María: *Autocontratación y conflicto de intereses: Especial referencia a la Doctrina de la Dirección General de los Registros y del Notariado*, en «Anales de la Academia Matritense del Notariado. N° 41», Madrid, 2003, págs. 41-128. NIETO CAROL, Ubaldo: *Seguridad jurídica y transmisión de participaciones de Sociedades de Responsabilidad Limitada*, en «Revista de Derecho Mercantil. N° 210», Madrid, 1993, págs. 1363-1382; *La modificación del Reglamento de los Corredores de Comercio y la contratación bancaria*, en «Revista de Derecho Bancario y Bursátil. N° 70», Madrid, 1998, págs. 329-364. OLIVENCIA RUIZ, Manuel: *La confusión de patrimonios y el artículo 285 del Código de Comercio*, en «Estudios de Derecho Mercantil en homenaje a Rodrigo Uría», Madrid, Civitas, 1978, págs. 498-526. POLO SÁNCHEZ, Eduardo: *Dos estudios sobre los agentes mediadores del comercio*, Barcelona, 1972; *La figura jurídica del corredor de comercio*, en «Jornadas de estudios sobre el Reglamento de Bolsines», Valencia, 1972, págs. 85-103; *Sobre la calificación jurídica del Agente de Cambio y Bolsa*, en «Coloquios de Derecho Bursátil, Universidad de Bilbao», 1970, págs. 335-352; *Competencia no tipificada de los Agentes Mediadores de Comercio en la dación de la fe pública mercantil*, en «La Fe Pública Mercantil: II Seminario de Estudios sobre la Fe Pública Mercantil», Sevilla, 1976, págs. 101-123. PRIES PICARDO, Adolfo: *Sobre la fe pública mercantil*, Civitas, Madrid, 1997. PRIETO-CASTRO FERRÁNDIZ, Leonardo & GUTIÉRREZ DE CABIEDES FERNÁNDEZ DE HEREDIA, Eduardo: *Aspectos jurídico-procesales de la intervención del agente mediador*, en «La fe pública mercantil. Primer Seminario», Pamplona, 1975, págs. 187-219. RODRÍGUEZ ADRADOS, Antonio: *La fe pública en el ámbito mercantil. Competencia de los notarios y de los agentes mediadores colegiados*, Civitas, Madrid, 1986; *La notificación del artículo 1.435 de la Ley de Enjuiciamiento Civil realizada por Corredor de Comercio*, en «La Ley. N° 4», 1993, págs. 1034-1040; *Naturaleza documental de la póliza intervenida*, en «La Ley. N° 1», 1995, págs. 1004-1043. SÁNCHEZ CALERO, Fernando: *Perspectivas de la evolución del régimen jurídico de los Agentes mediadores*, en «La fe pública mercantil. Primer Seminario», Pamplona, 1975, págs. 219-240. URÍA GONZÁLEZ, Rodrigo: *Consideraciones sobre la fe pública mercantil*, en «Coloquios de Derecho Bursátil, Universidad de Bilbao», 1970, págs. 127-164. VÁZQUEZ GARCÍA, Ramón José: *El Corredor de Comercio Colegiado*, en «Revista General de Derecho. N° 502-503», Valencia, 1986, págs. 3049-3057.

eta egonkorrean, establezimenduan bertan edo handik kanpo, ematen dituzten pertsonak, lan-kontratu baten ondorioz eta enpresariak sortu-tako erakundean integratzen dira, enpresariarekiko zuzen edo zeharkako egoera bat izanik. Pertsonen kategoria hau, aldiz, ez da homogeneoa: alde batetik, enpresan zerbitzu intelektualak —ingeniariak, kimikariak, ekon-omialariak edo lan-kontratuaren duten bulegoko langileak— edo eskuz—koak —biltegiko langileak— emanaz hirugarrenekin kontraturik egin gabe lan egiten dutenak daude; bestetik, enpresaren kanpo-jardueran parte hartzen dutenak daude, enpresariaren kontura hirugarrenekin kontratu harremanak burutuz, Lehenengoek ez dute ordezkari-tza-ahalme-nik, salbu eta enpresariak berariaz eman dienean; bigarrenek, aldiz, nahi-taez ordezkari-tza-ahalmenak dituzte, neurri handiagoan edo txikiagoan, enpresariaren izenean eta kontura establezimenduarien igorpena edo tra-fikoa osatzen duten egintza juridikoak egin ahal izateko. Horretan datza, hain zuzen ere, Merkataritza Zuzenbidearen legegintza-berezitasuna bo-rondatezko ordezkari-tzaren arloan: establezimenduan esleitutako lanpos-tua dela-eta hirugarrenekin harremanetan dauden pertsonak, berariazko emakidari- behar izan gabe, euren esleitutako eginkizuna betetzeko be-harrezko botereak dituzte. Pertsona horiek trafikoan jarduteak sortzen duen itxura kontuan hartuta, legeak honako presuntzio hau ezartzen du: mendeko laguntzaile bakoitzak beharrezko boterea duela hirugarrenean aurrean esleitu zaizkion eginkizunak betetzeko.

Antolaketa- eta zuzendaritza-ahalmenak erabiliz, enpresariak —edo, merkataritza-sozietateen kasuan, administrazio-organokoak— zer eginkiz-un bete behar dituen langileetako bakoitzak erabakitzen du eta muga bakarrak izango dira, batetik, harekin batera burutu den lan-kontratuaren xedearan ondoriozkoak, eta, bestetik, lan-legerian ezarritako murrizketa funtzional eta geografikoak —LE⁵ 39 artikulua eta hurrengoak—. Langi-

⁵ Langileen Estatutua: hemendik aurrera, LE.

le horren posizioak hirugarrenen aurrean jardutea badakar, Legeak besterik gabe uste du jarduera hori garatzeko beharrezkoak diren ahalmenak dituela. Ez da beharrezkoa ahalordeak espresuki ematea. Enpresariaren jokabideak isilbidezko edo ustezko ahalordetzea dagoelako itxura sortzen du eta Zuzenbidea itxura hori eraginkortasunez babesten saiatzen da⁶.

Espainiako Merkataritza Zuzenbidean, hirugarrenekin harremanetan dauden langileen ahalordetzearen espezialitate hori ez da izaera orokor-
rarekin formulatzen, baizik eta 1885eko Merkataritza Kodean aipatzen den mota bakoitzerako, aldarrikatu zen unean arkaikoa zen terminologia bat erabiliz. Tipifikazio hori bakoitzari dagokion ordezkari-ahalmen handiagoa edo txikiagoa kontuan hartuta egiten da. Horrela, ahaldun nagusia edo faktorea bereizten dira —MK 281 artikulutik 291 artikulura— eta bi ahaldun berezi edo banakako: mendekoak —MK 292 artikulua— eta morroiak —MK 293 eta 295 artikulua—.

I.3. Enpresariaren eta enpresako pertsonalaren arteko harremanaren izaera

Kodetzeko unean, mandatuaren azpiespezie gisa ulertzen zen enpresaria, hirugarrenetik, enpresako langileekin lotzen zuen barne-harremana. Kodeak, hain zuzen ere, komisio-kontratuaren izenburu orokorren pean arautzen ditu pertsona horiek eta mandataritzat jotzen ditu berariaz —281 artikulua—. Baina lege-kalifikazio hori Espainiako kodetzaile zibil eta merkataritzakoaren ohiko nahastean oinarritzen da, mandatuaren eta ordezkariaren artean eta, beraz, ezin da onartu. Hirugarrenekin harremanetan dagoen langilea ordezkaria da, baina ez da mandataria; izan ere, mandatuak edo komisioak —Merkataritza-mandatu dena— ezin go lituzke azaldu ez langile-kide horien iraunkortasun- eta mendeko-

---

⁶ Auzitegi Gorenaren 1991ko maiatzaren 14ko, 1992ko maiatzaren 13ko, 1998ko martxoaren 31ko eta 2004ko apirilaren 2ko Epaiak.

tasun-ezaugarri bereziak, ez eta haien eginkizunaren funtsezko izaera ordaindua ere. Egia esan, barne-mailan, enpresariaren eta enpresako langileen arteko harremana lan-kontratuaren esparruan sartzen da. Merkataritza Kodeak berak zenbait arau ematen dizkie pertsona horiei kontratuaren iraupenari eta iraungitzeko zergatiei buruz —299 artikulutik 302 artikulura⁷—. Langileen Estatutuak babes sendoa ematen dio baieztapen horri; izan ere, «beren borondatez, besteren kontura eta enplegatzaile edo enpresari izeneko beste pertsona fisiko edo juridiko baten antolaketa— eta zuzendaritza-eremuaren barruan ordaindutako zerbitzuak ematen dituzten langile gutzietan aplikatzen zaie» —LE 1.1 artikulua—.

Hala ere, mendekoak eta morroiak lan-harreman arrunt baten bidez enpresariari lotuta dauden bitartean, faktoreak ezaugarri bereko harreman baten bidez lotuta egon daitezke, edo, aitzitik, lan-harreman berezi baten bidez, goi-zuzendaritzako langileak direnean. Lehenengo kasuan, lan-kontratuari buruzko arau orokorrak aplikatuko dira; bigarrenean, berriaz, lan-harreman berezi hori arautzen dutenak, borondatearen autonomiari tarte handia aitortzen diotenak⁸. Lan-harremana orokorra edo berezia noiz den erabakitzea enpresaren antolamenduan faktoreak duen posizio juridikoaren arabera erabaki behar da.

---

⁷ Artikulu hauek, gaur egun, egitez, indargabetuta daude eta lan-harremana arautzeko lehen saiakera dira.

Erantzukizunari dagokionez, vide Auzitegi Gorenaren Epai hauek: 2003ko Martxoaren 24koa –RJ 2003/2073–; 2004ko Apirilaren 2koa –RJ 2004/2073–; 2007ko Matrxoaren 6koa –RJ 2007/1828–; 2007ko Maiatzaren 17koa –RJ 2007/3542–; 2007ko Urriaren 10ekoa –RJ 2007/6813– eta 2010eko Maiatzaren 14koa –RJ 2010/3494–.

⁸ Abuztuaren 1eko 1382/1985 Errege Dekretua.

II. AHALDUN OROKORA EDO FAKTOREA.

II.1. Faktorea

Faktore izendapenarekin establezimendu baten buruan kokatutako ahaldun nagusia izendatzen da, haren igorpena eta trafikoa enpresariaren izenean eta haren kontura egiteko –MK 281 artikulua–) eta establezimendu horri dagozkion gauzak administratzeko, zuzentzeko eta kontratatzeko —MK 283 artikulua—. Horixe da, izan ere, terminoaren esanahi historikoa⁹.

Merkataritza Kodearen arabera, faktorea izateko establezimendu baten buru izan behar da, nagusia edo sukurtsala izan, baina ez da eragozpenik egon behar izaera hori enpresari indibidual edo sozial baten edozein ahaldun orokorrari esleitzeko. Ildo horretan, enpresa bateko gerenteak edo zuzendari nagusiak ere faktoreak dira, nahiz eta denda, biltegi edo bulego baten buru ez izan. Dena den, ahaldun oro ez da faktorea¹⁰. Enpresaren edo establezimendu baten edo batzuen buru izatea eskatzen da.

Banakako enpresari batek edo merkataritza sozietate batek hainbat faktore izan ditzake. Ahaldun orokor bat baino gehiago izanez gero, horietako bakoitza autonomia izan daiteke besteez, enpresariaren beraren mende zuzenean, edo, aitzitik, beste ahaldun orokor baten mende, bera bezalako faktorea ere bai, baina ahalmen handiagoekin. Izan ere, ikuspegi juridikotik bateratua den faktorearen izaera juridikoa, errealitate ekonomikoan, oso garrantzi desberdineko figuretan bana daiteke. Esate baterako, zuzendaritza mailakatua duten merkataritza sozietateen kasuan,

---

⁹ «Faktorea» «lantegi» baten burua zen eta kontzeptu honek esangura hau zen: fabrika edo fabrika-establezimendu edo establezimendu industrial bat, bai eta edozein merkataritza-establezimendu ere, bereziki lurralde kolonial batean zegoena. Horregatik, esan daiteke enpresariaren «alter ego»a dela faktorea.

¹⁰ 2011ko apirilaren 11ko Auzitegi Gorenaren Epaia –AGE–.

kreditu erakundeak izan ohi diren bezala, faktore hori ez da soilik publikoari irekitako banku-bulegoko zuzendaria —«agentzia» izeneko—, baizik eta plazaren zuzendaria —bulego-zuzendari batzuk kontrolatzen dituen—, eskualdeko edo probintziako eskualdeko zuzendaria eta zuzendari nagusia.

Hain zuzen ere, ahaldun nagusi horrek establezimendu baten igorpenari eta trafikoari buruzko kontratuak burutzeko ahalmena duelako, legeak bere burua behartzeko gaitasuna eta jarduera bere kontura egin behar duen pertsonaren ahalmena eskatzen dizkio faktore izateko —MK 282 artikulua—.

II.2. Faktorearen betebeharrak

Langileen gainerako kideek bezala, faktorearen betebeharrak positibo nagusia enpresariak agindutako eginkizunak betetzea da. Eginkizun horiek betetzean, faktoreek enpresari on baten arduraz jokatu behar dute, eta, beraz, enpresari nagusiaren aurrean erantzungo dute, maltzurkeriaz, zabarke-riaz edo jasotako aginduak edo jarraibideak urratzeagatik eragiten dioten edozein kalteren aurrean —MK 297 artikulua—. Ildo horretan, nabarmendu behar da 2014ko erreformaren ondoren, Kapital Sozietateen Legeak administratzaileen betebeharrak eta erantzukizunei buruzko xedapen guztiak hedatzen dituela «sozietatearen zuzendaritza gorenaren ahalmenak esleituta dituen pertsonari, haren izena edozein dela ere, harekin duen harreman juridikoan oinarritutako sozietatearen akzioen kalterik gabe», baldin eta kontseiluaren ahalmenak kontseilari ordezkari bati edo gehiagori era iraunkorrean eskuordetzen ez bazaizkio —KSL 236.4 artikulua—. Nolanahi ere, norberaren betebeharrak dira. Eremu zibilean ez bezala —KZ¹¹ 1721 artikulua—, faktoreak ezin du, enpresariaren baime-
nik gabe, jasotako enkargua beste baten esku utzi. Debeku hori hausten

¹¹ Kode Zibila: hemendik aurrera, KZ.

badu, zuzenean erantzungo du ordezkoaren kudeaketez eta hark hartutako obligazioez —MK 296 artikulua—¹².

Hirugarrenekin dituzten negoziazio eta kontratazioetan, faktoreek honako hau adierazteko obligazioa dute, hau da, ordezkatzan duten banakako enpresariaren edo merkataritza sozietatearen izenean jarduten dutela —MK 284 artikulua—. Enpresariak eskubidea du faktorearekin negoziatzen eta kontratatzen duen hirugarrenak faktorea dela jakitea.

Printzipalaren konturako jarduera horretan, faktoreak ezin du bereztat aprobeztatu nagusiak baliatu behar duen aukera jakin bat. Legeak enpresaria babesten du eta ahaldu nagusi horri nagusiarekin lehiatzeko debekua ezartzen dio: faktoreak ezin ditu bere kontura establezimenduaren igorpena eta trafikoa osatzen duten mota bereko eragiketak egin, horretarako berariaz baimenduta ez badago behintzat. Debeku hori ez betetzea zehatu egiten da, operazioak sortzen dituen onurak printzipalaren alde utziz eta balizko galerak faktorearen kargura utziz —MK 288.I eta II artikulua—.

II.3. Ordezkaritza-ahalmena

Ahaldu orokorra den aldetik, faktoreak ahalmen orokorra behar du agindu zaizkion eginkizunak betetzeko. Ahalordetzea orokorra ez bada, ahaldu ez da faktore izango. Ahalmena orokorra dela ulertzen da, bai termino orokorretan pentsatuta dagoenean, bai, oro har, enpresa osoaren edo, gutxienez, establezimendu nagusi edo sukurtsal baten zuzendaritzak ahalbidetzen dituen ahalmenen zerrenda bat duenean. Ahalmen hori espresuki —ahoz edo idatziz— eman dakioke, edo isilbidez, pertsona bat establezimendu baten buru jartzen badu, obligazioak jasotzeko gaitasunarekin.

---

¹² Arau hau mendekoei eta morroiei ere aplikatzen zaie.

Banakako enpresaria Merkataritza Erregistroan inskribatuta badago —MK 19.1 artikulua—, ahalordea Merkataritza Erregistroan inskribatu behar da —MK 22.1 artikulua— eta gauza bera gertatzen da merkataritza sozietateetako administratzaileek kudeatzaileei edo faktoreei emandako botereei dagokienez —MK 22.2 artikulua—. Horrela, bereizi egiten dira inskribatutako ahalmenak dituzten faktoreak eta inskribatutako ahalmenik gabeko faktoreak eta bereizketa hori funtsezkoa da esleitutako ahalmenen mugak hirugarrenen aurrean eraginkorrak diren ala ez erabakitzeko aukerari dagokionez. Jakina, ahalordea inskribatzeko enpresari indibiduala edo merkataritza sozietatea inskribatuta egon behar dira —MEE 11.1 artikulua—¹³.

Inskribatu gabeko enpresariak ezin ditu Merkataritza Erregistroan inskribatu eman dituen ahalorde orokorrak; era berean, eratzen ari diren merkataritza sozietateen eta sozietate irregularren kasuan —definizioz, inskribatu gabeko sozietateak dira: KSL 36, 37 eta 39 artikulua—, bazkide guztiek eratze-eskrituran edo administratzaileek geroago egindako beste batean emandako ahalordeak ere ezin dira inskribatu. Aitzitik, likidazioan dauden sozietateek emandako ahalordeek ez dute eragozpenik Merkataritza Erregistroan inskribatzeko; izan ere, legeak adierazten duen bezala, likidazioa egiten den bitartean sozietateek beren nortasun juridikoari eusten diote —KSL 371.2 artikulua—.

Botere orokorra Merkataritza Erregistroan sartu ahal izateko eskritura publikoa behar da —MK 18.1 eta MEE 5.1 artikulua—. Hala ere, titulazio publikoaren printzipio horren salbuespen gisa, «ahalordetze pribatu elektronikoa» deiturikoak telematikoki sar daitezke Erregistroan; hau da, agiri elektronikoan eta ahalorde-emailearen sinadura elektronikoa aitortua izanik, merkataritza sozietateetako administratzaileek edo ahaldunek

¹³ Merkataritza Erregistroko Erregelamendua: hemendik aurrera, MEE.

emandakoak edo erantzukizun mugatuko «ekintzaileek» emandakoak¹⁴. Era berean, azpimarratu behar da Merkataritza Erregistroan ahalorde orokorrak inskribatzeko eskritura publiko bat edo bi edo gehiago erabil daitezkeela. Lehenengo kasuan, erregistro-inskripzio bakarra egiten da, ahalordedunaren eta eman zaizkion ahalmenen identifikazioarekin. Bigarren kasuan, bi inskripzio edo gehiago egiten dira: lehenengoa, kargua identifikatzeko, berezkoak dituen ahalmenak aipatuz, eta bigarrena edo geroagokoak, kargu zehatz horren ahalorde titularra identifikatzeko. Bigarren sistema hori oso erabilgarria da ahalorde-emailearen sukurtsal-sare zabal bat edo lurralde-egitura konplexu bat dagoenean, bankuen eta aurrezki-kutxen kasuan bezala¹⁵. Era berean, bigarren inskripzio hori ezin da egin ahalorde-emailearen ziuhtagiri soil batean oinarrituta, baizik eta eskritura publiko berri bat eskatzen du¹⁶.

II.4. Ordezkaritza-ahalmenaren esparrua

Ordezkaritza-ahalmenaren eremuari dagokionez, ahalordetzea establezimenduaren igorpenera eta trafikora hedatzen da. Merkataritza Kodeak berariaz adierazten du hori faktorea establezimendu bateko kudeatzaile gisa definitzean, «hari dagozkion gauzei buruz» zuzentzeko eta kontratatzeko ahalmenekin —MK 283 eta 286 artikulua— Adierazpen horrekin, Legeak negozio edo enpresa baten eragiketa propioak aipa-

¹⁴ Irailaren 27ko 14/2013 Legearen 41 artikulua.

¹⁵ Lehenengo inskripzioan, karguen ahalmenak jasotzen dira —adibidez: eskualdeko zuzendaria, probintziako zuzendaria, plazako zuzendaria, sukurtsaleko zuzendaria— eta bigarrenaren, ahalmenen nortasuna. Horrela, ahalordedunen hurrengo izendapenek eta kargu-uzteek ez dute behartzen emandako ahalmenak errepikatuz, karguak dituzten pertsonak identifikatzera baizik eta aurreko inskripzio batera bidaltzen dira ahalmenak zehazteko.

¹⁶ 1976ko Maiatzaren 13ko eta 1982ko Urriaren 26ko Erregistro eta Notariotzaren Zuzendaritza Nagusiaren Ebazpenak Hemendik aurrera, ENZNE.

tzen ditu¹⁷. Legezko formula ez da abstraktuan interpretatu behar, hau da, establezimendu mota edo mota bati dagozkion eragiketa guztiak barne hartuta, baizik eta zehazki, establezimendu jakin batean izatez egiten diren eragiketa espezifikoen arabera. Ildo horretan, enpresaria merkataritza sozietate bat bada, igorpena eta trafikoa ezin dira besterik gabe identifikatu xede soziala osatzen duten jarduerekin, baizik eta, xedearen parte izanik, establezimendu nagusian edo ahaldun nagusi hori buru duen sukurtsalean egiaz eta benetan egiten diren jarduerekin.

Faktorea ez badago establezimendu jakin baten buru, baizik eta zuzendari nagusia bada, ordezkaritza-ahalmenak enpresari indibidual edo sozial horrek egin ohi dituen jarduera edo jardueren gaineko egintza edo eragiketa guztiak barne hartzen dituela ulertu behar da, ahalmena ematean ahalmenen zerrenda berezitua egin beharrik gabe¹⁸. Higiezinaren trafikoa diharduten enpresariaren edo sozietatearen kasuan izan ezik, ondasun higiezinaren gaineko besterentze- edo karga-egintzak gauzatzeko, eskumen hori berariaz esleitu behar da —KZ 1713.II artikulua—¹⁹.

Horrenbestez, faktoreak establezimenduaren igorpenaren eta trafikoa barruan jardunez, nagusia behartzen du; eta, alderantziz, «ezin izango da behartzat jo nagusia —merkataritzako enpresari indibiduala edo soziala— gerenteak enpresaren eragiketa propioen zirkulu hartatik kanpo kontratatu duenean, nabarmen apurtuz administrazio normal baten mugak»²⁰. Horrela, «Banka paraleloaren» kasuetan, jurisprudentziak adierazi du kreditu-erakunde batek bezeroari itzuli egin behar dizkiola

¹⁷ Besteak beste, 1960ko Irailaren 30eko, 1981eko Ekainaren 19ko, 1982ko Apirilaren 5eko, 1984ko Uztailaren 5eko eta 1986ko Apirilaren 25eko AG Epaiak.

¹⁸ 1996ko Martxoaren 14ko ENZNE.

¹⁹ Zentzu berean, 1996ko Apirilaren 22ko ENZNE.

²⁰ 1993ko Maiatzaren 7ko AGE; era berean, 1984ko Apirilaren 19ko eta 1986ko Uztailaren 5eko AGE.

sukurtsaleko zuzendariak erakunde horren jardueratik at, nahiz eta era paraleloan, jarduteko bereganatu zituen diru-kopuruak, nahiz eta eragiketa «irregularra» izan²¹. (adibidez, mugaeguna baino lehenagoko interesak erabiltzea, eta abar).

Nolanahi ere, Zuzenbide Pribatuaren printzipio orokorrak aplikatuta —KZ 1719.I eta 1727.II artikulua—, nagusia, nahiz eta faktorea enpresaren igorpenetik eta trafikotik kanpo jardun, obligaturik geratuko da, baldin eta «faktorea bere komitentearen aginduarekin aritu zela ondorioztatzen bada» —hau da, bere jarraibideen arabera— edo haren kudeaketa «esanbidez edo baieztatu egiteen bidez» onartu izan balu —MK 286 artikulua—.

Hala ere, eremu horren barruan, faktorea irudikatzeko ahalmenak mugak izan ditzake. Enpresariak, ahalmena ematean edo ondoren, faktorearen ahalmenak mugatu edo murriztu ditzake eta, muga horiek ezarri ondoren, kendu edo ezabatu ere egin ditzake. Merkataritza Kodeak hala aurreikusten du, establezimendu bateko gerentiaz ari dela, esaten duenean «baimenduta dagoela administratzeko, zuzentzeko eta kontratatzeko berari dagozkion gauzei buruz, ahalmen gehiagorekin edo gutxiagorekin, jabeak komenigarritzat jo duenaren arabera» —MK 283 artikulua—. Eta lege-agindu horren arabera, enpresariak faktorearen ahalmen orokorra mugatzeko duen aukera onartu beharko da, ahalmena orokorra izaten jarraitzeari kalterik egin gabe; izan ere, ahalmen orokorrak ez du esan nahi ahalmen muga-gabea duenik, baizik eta establezimendu jakin bati dagozkion eragiketen orokortasunera hedatzeko ahalmena. Faktore baten edo gehiagoren laguntza izanda ere, nagusiak edo enpresariak beretzat gorde ditzake, beren garrantzia edo beste arrazoi batzuk direla-eta, inoren esku uztea komeni ez diren eragiketa jakin batzuk, erreserba horiek faktorearen figura des-

---

²¹ Esate baterako, eragiketa horri zegozkionez bestelako inprimakiak erabiltzea; eperako gordailua jaiegunean epemuga izatea, merkaturakoak baino korritu nabarmen handiagoak izatea: besteak beste, 2003ko Uztailaren 10eko AGE.

naturalizatzen ez badute, zeinek, betiere, establezimendu horren trafikoa garatzeko beharrezkoak diren ahalmenez hornituta egon behar baitu²².

Edonola ere, gogoratu behar da mugak fede oneko hirugarrenaren aurkakoak izan daitezen, beharrezkoa dela Merkataritza Erregistroan inskribatuta agertzea —MEE 87-2 eta -8; 94-5 eta -13; 297-4 eta 302-2 artikulua—. Izan daitezkeen mugak Merkataritza Erregistroaren Aldizkari Ofizialean berariaz argitaratzen ez direnez —MEE 386-5 eta -10; 388-9 eta -11 eta 389-1 eta -22 artikulua—, aurkakotasunak ahalordea bera argitaratzen denetik aurrera eragiten du. Aitzitik, inskribatu gabeko ahalordearen kasuan, muga horiek ezin dira fede oneko hirugarrenaren aurka jarri —MK 21.1 eta 286 artikulua—.

Merkatarien matrikulan ahalmen espresua eta argitaratua duten faktoreen eta faktore nabariaren²³ arteko bereizketatik abiatuz, doktrina klasikoaren arabera, lehenengoaren jardunak nagusia ahalmenaren terminoetan bakarrik behartzen zuen, eta bigarrenarenak establezimenduari trafikoiari dagozkion gai guztietan behartzen zuen; izan ere, tazituki emandako ahalmenak, inolako mugarik adierazten ez zuenez, arazo horiek guztiak burutzeko beharrezko ahalmenen ulergarritzat jo behar zen. Doktrina hori pasatu zen 1829ko Merkataritza Koderak —175 eta 178 artikulua— eta, lehenengo Kode horren bidez, oraingoan sartzen da —MK 286 artikulua—, merkatuan era nabarian ezagutua den isilbidez izendatutako faktoreari ez ezik, ahalorde orokor orori ere aplikatu beharko zaio, baldin eta ahalordea ez bada erregistro-publizitatearen sistemara iritsi —MK 21.1 artikulua—. Kodeak faktore baten eta bestearen aurrean irizpide desberdin bati jarraitzearen arrazoia erraz adieraz daiteke: Erregistroan inskribatutako

²² 1974ko Apirilaren 19ko, 1978ko Ekainaren 26ko, 1984ko Maiatzaren 28ko eta 1984ko Ekainaren 28ko AGE.

²³ Faktore horrek isilbidezko izendapena du eta faktore gisa era nabarian jarduten du, enpresariaren aurkakotasunik gabe.

ahalordetzea duen faktorea denean, hirugarrenek boterearen mugak ezagut ditzakete eta Legeak muga horiek ezagutzen dituela sumatzen du; inskribatu gabeko ahalordea duen faktorearen kasuan, berriz, hirugarrenek ezin dute jakin mugarik dagoen ala ez. Hirugarrenak babesteko, nagusiari ez zaizkio onartzen balizko salbuespenik, erregistro-publizitaterik izan ez duten ahalmenen ustezko abusu edo urratzeetan oinarrituta. Inskribatu gabeko ahalmenak dituen faktoreak nagusia behartzen du establezimenduaren igorpen edo trafikoa eragiten duten kontratu guztietan.

Faktorearen ahalmen-mugak hirugarrenen aurka jartzea ez bezala, ordezkari-ahalmena esleituta duten kapital-sozietateen administratzaileak —KSL 233.2 artikulua— Sozietatea behartzen dute Estatutueta zedarritutako xede sozialean jasotako egintza guztietan —KSL 234.1.I artikulua—; ordezkari-ahalmenen edozein muga ez da hirugarrenen aurrean eraginkorra izango, nahiz eta Merkataritza Erregistroan inskribatuta egon —KSL 234.1.II artikulua—. Administratzaileei emandako ordezkari, beraz, borondatezkoa da, jatorriaren arabera, eta legezkoa, edukiaren arabera, hirugarrenei dagokienez; izan ere, horiek, fede txarrez jarduten dutenean izan ezik, sozietatea lotzen dute administratzaile horiekin kontratatzen dutenean, ordezkari-ahalordeari ezarritako muga inskribaturik dagoen kasuetan ere.

II.5. Ordezkariaren ondorioak.

Eraginkortasun zuzena eta zeharkako eraginkortasuna

Establezimenduaren igorpenari eta trafikoa buruzko gaietan, Legeak faktoreari ezartzen dio, ez soilik enpresariaren kontura edo haren interesearako jardutea —ordezkari-jardun ororen oinarria dena—, baita haren izenean ere. Bai ahalordedun orokorarentzat, bai negoziatzen ari den hirugarrenarentzat, zalantzatik kanpo egon behar du ordezkariaren existentziak. Horregatik, faktoreak, negoziatzerakoan, hala adieraztea eskatzen

da eta kontratatzean espresuki hala adieraztea —berariazko «*contemplatio domini*»—: faktoreek kontzeptu horretan izenpetzen dituzten dokumentu guztietan «ahalmenez edo ordezkutzen duten pertsonaren edo sozietatearen izenean egiten dutela adieraziko dute» —MK 284 artikulua—.

Horrela arituz —«*alieno nomine*»—, ordezkaritza-faktorearen jardunak zuzeneko eraginkortasuna du ordezkaturako enpresariarentzat. Kodeak dioen bezala, faktoreek nagusien izenean kontratatzen dutenean, «Komitenteei egokituko zaizkie beren gain hartzen dituzten obligazio guztiak» —MK 285.I artikulua—. Gai honetan, beraz, ez dago inolako desbideratzerik Zuzenbide Pribatuko printzipio orokorreko, Zuzenbide Zibilarentzat —KZ 1725 artikulua— eta Merkataritza Zuzenbidearentzat —MK 247.II artikulua— komunak direla jo baitaitezke. Horrek esan nahi du enpresaria behartuta dagoela bere izenean faktoreak kontratatu duen hirugarrenaren aurrean. Faktoreak enpresariaren izenean burutzen duen kontratuaren ondorioak berehala gertatzen dira enpresariaren ondarean edo esparru juridikoan, enpresariak berak egin izan balu bezala. Horregatik, betetzea eskatzeko akzioa «nagusiaren ondasunetan gauzatuko da» eta ez faktorearen ondasunetan —MK 285.II artikulua—.

Hala ere, Merkataritza Zuzenbideak badu arau orokorrekiko salbuespen bat, zeinaren arabera enpresariaren izenean faktoreak kontratatu duen hirugarrenak ez baitu akziorik ahaldun ordezkari horren aurka. Merkataritza Kodeak hirugarrenari akzioa ematen dio faktorearen ondasunak enpresariaren ondasunekin «nahastuta daudenean» —MK 285.II artikulua—. Enpresariaren eta faktorearen ondareen arteko nahaste kasu guztietan, nahiz eta nahastea erabatekoa ez izan —hau da, nahastu gabeko ondasun batzuek irauten badute ere—, hirugarrenak badu faktorearen aurkako akzioa ere, honek enpresariaren izenean hartutako obligazioa betetzea eskatzeko²⁴.

²⁴Vide, honi buruz, 1978ko Ekainaren 26ko AGE –RJ 1978/2621–.

Aipatutako legezko betebeharra hautsiz gero, faktoreak bere izenean kontratatzen badu —«*proprio nomine*»—, eta ez bere nagusiaren izenean, zuzenean behartuko da kontratua egin duen pertsonarekin —MK 287 artikulua—. Faktorearen jardueraren ondorioak berehala gertatzen dira ordezkariaren ondarean²⁵. Faktorea da hirugarrenaren aurrean behartuta geratzen dena, enpresariaren eta hirugarren horren artean inolako harremanik ezarri gabe. Faktoreak enpresariaren kontura edo haren intereserako jardun badu ere, honek ez du akziorik ahaldu nagusi horrek kontratatu dituen pertsonen aurka, ezta horiek enpresariaren aurka ere. Legeak, ondare-erantzukizuna, negozioa berea balitz bezala bere izenean jokatzen duen faktoreari ezartzen dio.

Kasu horietan guztietan, hirugarrenak faktorearen izaera ordezkari-tzaile ez ezagutzeak ez du esan nahi ordezkari-tza ezin denik jardun horretaz baliatu. Enpresari dagozkion akzioak ematen zaizkio, ordezkariari beharrezko egintza juridiko guztiak egin ditzala eskatzeko, ordezkari-tza-jardun horren ondorioek ordezkari-tzaren ondarean behin betiko eragina izan dezaten; eta, horregatik, faktorearen jardunak enpresariarekiko dituen ondorioak sortzeko moduari «*zeharkako edo bitarteko*» izena ematen zaio. Konponbide horrekin, Kodeak, ordezkari-tzari dagokionez, ezinbesteko ildo jarraitzen du, konponbide zibiletik bereizi gabe —KZ 1717 artikulua—; kasu honetan ere, Zuzenbide Pribatu osorako komuntzat har daitekeena —MK 246 artikulua—.

Baina faktoreak bere izenean jardutearen zeharkako eraginkortasunaren arauak bi salbuespen ditu Merkataritza Zuzenbidean. Lehenengo salbuespena faktore nabariari buruzkoa da. Merkataritza-doktrina klasi-koak bereizi egiten zituen berariazko izendapena zuen faktorea, matrikulan inskribatua, eta «jaunaren zientziaz eta pazientziaz, berak kontra egin

---

²⁵ 1993ko Azaroaren 16ko AGE.

gabe» —«*domino sciente et patiente*»— negozioa administratzen zuena²⁶. Tradizio horri jarraituz, Kodeak «ezagunak diren enpresari edo sozietateari nabarmenki dagokion» faktoreari egiten dio erreferentzia —MK 286 artikulua—. Figuraren aurrekarietara erreferentzia badiogu, argi dago faktore nabariaren kontzeptu juridikoa ezin dela bat etorri kontzeptu arruntarekin. Beharrezkoa da, alde batetik, enpresari indibidual edo kolektibo jakin baten ahalordedun nagusi izatearen nabaritasunaren ohar positiboa —jarduten duen lurralde-eremuan ezagutza publiko gisa ulertuta²⁷; bestalde, ezaugarri negatibo gisa, beharrezkoa da, halaber, ahalordetzea isilekoa izatea edo, gutxienez, esanbidezkoa izan bada, Merkataritza Erregistroan jasota ez egotea. Inskribatutako faktore bat, nahiz eta nabaritasun handia izan, ez da, zentzu juridikoan, faktore nabaria izango²⁸.

Hala ere, nabaritasuna beti da ezaugarri erlatiboa. Ahaldu orokor bat faktore nabaria izan daiteke herri txiki batean eta, aldiz, probintziako hiriburuan izaera hori ez izatea. Enpresaria lotzen duen ala ez erabakitze-ko, kontuan hartu behar da, hirugarrenarekin egindako eragiketaren inguruabarrak direla eta —eragiketa egin zen lekua, aurrekariak, etab.—, hirugarren horrek ahaldu nagusiak jarduten zuen faktore nabari izaera ezagutzen ote zuen, edo, gutxienez, hirugarren horrek nabaritasuna ezagutzen zuela suma litekeen.

Beraz, azaldu izan den zentzuan faktore nabari batek buruturiko kontratuak «enpresa edo sozietate horren jabearen konturako egitatetzat hartuko dira, nahiz eta faktoreak ez adierazi kontratua egiteko unean», baina «betiere kontratu horiek establezimenduaren igorpen edo trafikokoan sartutako objektuei badagozkie, edo, beste izaera batekoak izan arren, on-

²⁶ Gainera, , honako hau erantzen zen: «Zientzia eta pazientzia hori herrian dagoen nabaritasun edo ospe publikoarekin frogatzen da».

²⁷ 2014ko Apirilaren 4ko AGE.

²⁸ Hala ere, *vide*, 2014ko Urriaren 7ko AGE.

doriotzatzen bada faktorea bere komitentearen aginduaren menpe aritu zela edo horrek haren kudeaketa espresuki edo egitateen bidez onartu zuela» —MK 286 artikulua—. Izendapena inskribatuta ez duen pertsonaren faktore izaeraren nabaritasunak, ahalordedun horren jardunari eraginkortasun zuzena ezagutzea ahalbidetzen du —ustezko «*contemplatio domini*» edo «*ex facta concludentia*»— eta horrek ez du beharrezkoa egiten faktoreak, kontratatzean, printzipalaren izenean ari zela adieraztea. Kontratatuak duenak enpresari baten ahaldu orokor izaera duela, era nabari agertuz, eta kontratua enpresaren igorpen eta trafikoa sartzen diren gaien gainekoa izanik, faktoreak enpresari horren izenean jardun izan balu izango liratekeen ondorio berberak izango dira. Enpresariaren aurka jo ahal izateko, hirugarrenari nahikoa izango zaio egiaztatzea, Merkataritza Erregistroan enpresari baten faktore gisa inskribatuta egon ez arren, izaera hori publikoki ezagutzen zaiola, eta, era berean, faktorearen jardura ordezkari-ahalordearen eremuaren barruan egiaztatzen dela, edo, faktoreak eremu horretatik kanpo jardun izan balu, enpresariaren aginduak edo jarraibideak bete dituela edo egindako jarduna espresuki edo isilbidez berretsia izan dela²⁹. Halaber, jurisprudentziak adierazi du komitentea, faktorearen egintzei dagokienez, ezin dela babestu “ahalmen-gabezia, konfiantza-abusuan edo efektuen jabetzan. Edonola ere, aztertu beharko litzateke ea enpresaren igorpen edo trafikotik kanpo egon daitezkeen negozioen kasuan, arau hori aplikatzea eragotziko litzatekeen”³⁰.

---

²⁹ Vide, besteak beste, honi buruz, Auzitegi Gorenaren hurrengo Epaiak: 1989ko Ekainaren 22ko –RJ 1989/4776–; 1991eko Maiatzaren 14ko –RJ 1991/9816–; 1992ko Maiatzaren 13ko –RJ 1992/3923–; 1996ko Azaroaren 18ko –RJ 1996/8361–; 1998ko Martxoaren 31ko –RJ 1998/2039–; 1999ko Abenduaren 27ko –RJ 1999/9750–; 2002ko Maiatzaren 31ko –RJ 2002/4579–; 2004ko Apirilaren 2ko –RJ 2004/2073–; 2005eko Azaroaren 7ko –RJ 2005/7720–; 2005eko Azaroaren 7ko –RJ 2005/8069–; 2007ko Martxoaren 27ko –RJ 2007/1864– eta 2011ko Apirilaren 20ko –RJ 2011/3597–.

³⁰ 2007ko Irailaren 28ko AGE –RJ 2007/6273–.

Bigarren salbuespenaren ondorioz, hirugarren kontratatzaileak aukera du bere akzioa faktorearen aurka edo ordezkari-tutako enpresariaren aurka bideratzeko, baldin eta frogatzen badu kontratua «nagusiaren kontratua» egin dela, hau da, frogatzen badu ordezkari-tza dagoela, nahiz eta kontratatzean faktoreak isilarazi —MK 287 artikulua—. Aurreko kasuan faktorea izatearen nabaritasunaren froga eskatzen zen bitartean, bigarren kasu honetan —faktorea nabaria ez delako, hain zuzen ere³¹— proba inoren kontratua aritu den ala ez datza. Proba hori aurkeztuz gero —dela zuzenean, dela presuntzioen bidez—, faktorea bere izenean jardun arren, ahaldun nagusi horren jardueraren ondorio juridikoak zuzenekoak edo zeharkakoak izango dira, hirugarren horri komeni zaionaren arabera.

II.6. Faktore interesduna

Enpresariari edo merkataritza-sozietateari lan-kontratu baten bidez lotuta badago —bai erregimen orokorreko, bai goi-zuzendaritza-lan-gileen erregimen berezia izan—, kudeatzaileak edo faktoreak dagokion soldata edo ordainsaria jasotzeko eskubidea du —LE 26 eta hurrengo artikulua—. Ordainsari hori ez da ordezkari gisa jardutearen kontraprestazioa, lan-jarduera orokorraren edo bereziaren kontraprestazioa baizik: ordezkari-tza-jarduera ez da berariazko ordainsariaren xede.

Faktoreak, langile gisa duen soldata edo ordainsari eskubideaz gain, nagusiak, enpresari indibiduala edo merkataritza-sozietatea izan, faktorea negozioan bertan edo eragiketa jakin edo erabakigarriren batean edo batzuetan parte hartzea eragin dezake. «Partehartzea» tresna tekniko da kudeatzailea edo faktorea suspertzeko, eta, askotan, ahaldun orokor horren integrazio handiagoaren atarikoak izaten da —enpresariaren eta antzinako ahalordedunaren artean benetako sozietate bat eratuz—.

³¹ Kide hori Merkataritza-lako Erregistroan ahalordeak in-skribatuta dituen faktorea edo in-skribatu gabeko ahaldun orokorra izan daiteke.

Merkataritza Kodeak oso arreta gutxi jartzen dio interesdun faktorearen figura horri eta hauxe besterik ez du ezartzen: itunik ezean, faktoreak irabazietan duen partaidetza «ekartzen duen kapitalaren proportziozkoa izango da; eta kapitalik ekarriko ez balu, bazkide industrialtzat hartuko da» —MK 288 artikulua—.

Lege-terminologiak —«ekarpen» eta «bazkide industrial»³²— agerian uzten du, Kodearentzat, «interesa» izateak enpresariaren eta faktorearen artean barne sozietate bat sortzea dakarrela, eta ideia hau Kodearen Zioen Azalpenak berresten du. Egia esan, banakako enpresariaren edo merkataritza-sozietatearen artean, alde batetik, eta interesa duen faktorearen artean, bestetik, benetan existitzen dena partaidetzako kontu-elkartearen kontratuaren oso antzeko kontratua da —MK 239tik 243ra artikulua—. Kontratu hau barne-sozietatearen adierazpen bat besterik ez dela uste dutenentzat, Merkataritza Kodearen terminologia guztiz koherentea da. Aitzitik, partaidetzako kontu-elkartea merkataritza-sozietatetik argi eta garbi bereizten dela uste dutenentzat³³ eta kontratu-zati generoari dagozkion figura dela uste dutenentzat, faktore interesduna ezin izango da nagusiaren bazkidetzat jo: nagusiaren negozioan edo horren eragiketa batean edo batzuetan interesatzen den faktorearen prestazioa ez da funts komun batean sartzeko, baizik eta egindako dirua edo ondasunak enpresariaren jabarira pasatzen dira, hark honen aurka egindako prestazioaren balioa duen kreditu-eskubidea gordetzeari kalterik egin gabe.

«Interesaren» ideia nagusia enpresariaren edo merkataritza-sozietatearen negozioaren edo eragiketaren eta eragiketen emaitza ekonomikoan parte hartzea da. Emaitzan izaten den parte hartze hori aldeek ezarritakoaren arabera finkatzen da. Ezer ezarri ez balitz, ordezeko lege-arau konplexu bat

---

³² Era honetan uler daiteke, hau da, jarduera solik ekartzen duen bazkide kolektibo gisa: MK 138, 140 eta 141 artikulua.

³³ 2014ko Maiatzaren 29ko AGE.

aplikatuko da —MK 288.IV artikulua—: faktoreak dirua edo ondasunak «ekarri» baditu, lor daitezkeen irabazien partaidetza «ekarritakoaren» balioarekiko proportzionala izango da; horrek, faktorearen prestazioaren balioa zehazteaz gain, negozioaren balioa zehaztea ere eskatzen du —negozio horretan interesa izanez gero—, edo nagusiak interesatutako eragiketan edo eragiketetan arriskatutakoaren balioa zehaztea. Faktorearen prestazioa ez bada dirua edo ondasunak izan, orduan, faktore interesduna «barkide-industrialia izango da», hau da, faktoreak emaitzan duen partaidetza zehaztu beharko da lana edo jarduera soilik ekartzen duten barkide kolektiboentzat aurreikusitako arauak aplikatuz —MK 140 artikulua—.

III. BANAKAKO AHALDUNAK

III.1. Mendekoak eta morroiak

1829ko Kodeak ez zuen enpresariaren kolaboratzaile-figura gehiago onartzen faktoreak eta morroiak baino, baina indarrean dagoenak, aldiz, bi kategoria horien artean mendekoarena sartzen du. Terminologia nahasgarria da: 1885eko Kodearen arabera, morroia, terminologia arruntan, merkataritza-mendeko izendatzen dugun pertsona da; izen horrekin, berriz, kode horren bidez ahalordedun berezi oro izendatzen da, establezimenduaren zirkulazio- edo igorpen-arlo jakin bati dagozkion eragiketak etengabe egiteko —salmenta-buru bat edo erosketa-buru—. Faktorearen ahalmena ez bezala, mendekoaren ahalmena, nahitaez, ahalmen mugatua da.

Ahalmenaren formari dagokionez, ahozkoa edo idatzizkoa izan daiteke —MK 292 artikulua— eta enpresaria Merkataritza Erregistroan inskribatuta egon arren, banakako ahalordetze edo ahalordetze berezi hori ez da Erregistro horretan nahitaez inskribatu behar. Publizitate orotarako

Kodeak nahi du partikularrei abisu publikoen bidez edo zirkularren bidez jakinaraztea —MK 292 artikulua—³⁴. Era berean, jurisprudentziak segurtasun juridiko eta fede oneko hirugarrenen babes printzipioak ere ezarri ditu³⁵.

Merkataritza Kodeak mendekoak deitutakoei eskaintzen dizkien xedapenak aplikagarriak zaizkio, halaber, enpresariaren laguntzaileen hirugarren kategoria horri, merkataritzako morroi izenekoari, gaur egun farmaziako mendekoentzat soilik gordetzen den termino batekin. Morroiak «merkataritza-eragiketa bat edo bere nagusiaren operazio igorpen edo trafikoaren atalen bat eraentzeko baimena» duten pertsonak dira —MK 293 artikulua—. Ondorioz, morroiak ere ahalduak dira, nahiz eta beren ahalmena mendekoarena baino murriztagoa izan.

Jendeari irekitako denda edo biltegietan salmenta-eragiketak egitean datza morroiaren funtzio berezia edo ohikoa eta, kasu horretarako, Kodeak adierazten du «egiten dituzten salmenten zenbatekoa kobratzeko baimendutzat joko direla, eta haien ordainagiriak baliozkoak izango dira, haien nagusien izenean emanda», betiere salmentak eskura egiten badira eta ordainketa establezimenduaren barruan egiten bada —MK 294 artikulua—. Baina ez dira morroiak egin ditzakeen eragiketa bakarrak; Kodeak berak berariaz arautzen du salgaiak jasotzeko ardura duen morroiaren kasua eta hurrengo hau adierazten du: salgaiak bere kantitate edo kalitateaz inolako eragozpenik gabe jasotzeak, nagusiak egin izan balu bezalako ondorioak izango dituela —MK 295 artikulua—³⁶.

³⁴ *Vide* Auzitegi Gorenaren hurrengo Epaiak: 1988ko Martxoaren 1eko -RJ 1988/1541- eta 1989ko Ekainaren 22ko -RJ 1989/4776-.

³⁵ *Vide* hurrengo Auzitegi Gorenaren Epaiak: 1989ko Azaroaren 22ko -RJ 1989/4776-; 1990eko Martxoaren 1eko -RJ 1990/1656- eta 1995eko Uztailaren 17ko -RJ 1995/5708-.

³⁶ Ahalmenen izate, erabilzte eta erantzukizunari buruz, *vide* Auzitegi Gorenaren Epai hauek: 1992ko Maiatzaren 13ko -RJ 1992/3923-; 1999ko Apirilaren 26koa -RJ 1999/3419-; 1999ko Abenduaren 29koa -RJ 1999/9750- eta 2011ko Apirilaren 11koa -RJ 2011/2312-.

III.2. Merkataritzako ordezkariak

Merkataritzako ordezkariak —eta merkataritzako bidaiariak Enpresariarekin lan-harremana duten eta establezimendutik kanpo enpresari horren kontratuak edo eragiketak sustatzeaz arduratzen diren pertsona naturalak dira. Izan ere, establezimenduan laguntzen dioten pertsonaz gain, enpresariak, modu jarraituan edo egonkorrean, beste pertsona batzuen zerbitzu ordainduak ere erabil ditzake, haien jarduera laguntzailea establezimendutik kanpo egiten bada. Laguntzaile horien zeregina enpresaren eragiketen esparrua etengabe zabaltzea da, handizkako merkatarit baten edo industria-enpresari baten bezeria ahal den neurrian mantenduz, berrituz eta handituz. Izan ere, laguntzaile horiek establezimendua dagoen lekutik kanpo egiten dute beren jarduera. Hain zuzen ere, egoera hori dela-eta, lan-esparruan egoera berezia dute³⁷. Laguntzaile horien ez-augarrikerik bereizgarriena da ordainsaria soldata finko batek, parte hartu duten eragiketetako komisioek edo sistema misto batek osa dezaketela —1438/1985 Errege Dekretua 8 artikulua—.

Izendatzeko erabiltzen den izena gorabehera, merkataritza-ordezkariek ordezkariak-ahalmena izan dezakete edo ez. Oro har, bezeroen eskariak sustatzera mugatzen dira³⁸, baina, kasu batzuetan, dagokion ahalmena esleitu zaienean, beraiek amaitzen dituzte, printzipalaren izenean, sustatzen dituzten kontratuak.

---

³⁷ 1438/1985 Errege Dekretua, Abuztuaren 1ekoa, Merkataritza-Eragiketetan Enpresari baten edo gehiagoren kontura parte hartzen duten Pertsonen Lan-Harreman Berezia arautzen duena, eragiketa horien arriskua eta mentura beren gain hartu gabe.

³⁸ Eskari horiek enpresariak onartu ahal izango ditu edo ez.

IV. AHALORDEAREN ALDATZEA ETA IRAUNGITZEA

IV.1. Ahalordearen aldatzea

Enpresariak edo merkataritza-sozietateak esleitutako ahalordeak, esanbidekoak zein isilpekoak izan, aldatu egin daitezke, bai ahalordedunaren ahalmenak establezimenduaren igorpen eta trafikoari dagozkionetatik haratago zabalduz, bai egon daitezkeen mugak kenduz, bai, azken finean, ordezkari-ahalmenak murriztuz. Horrela, adibidez, faktore bihurtzen den saltzaile baten kasuan, automatikoki zabaltzen dira ordezkari-ahalmenak; gauza bera gertatzen da sukurtsal bateko zuzendariari dagokionez, banako enpresariak edo merkataritza-sozietateak dituen guztien zuzendari nagusi bihurtzen duenean. Handitzeak mugarik ez duen bitartean, ahalorde orokor edo faktore baten ahalmen-murrizketak ezin du ahalordearen izaera orokorra indargabetu eta, gainera, ahalordea inskribatuta bazegoen, fede oneko hirugarrenei aurka egiteko modukoa izan dadin, Merkataritza Erregistroan inskribatu eta murrizketaren datua Erregistro horren Buletin Ofizialean argitaratu behar da —MK 21.1. artikulua eta MEE 87.2. eta 94.5. artikulua—.

IV.2 Ahalordearen iraingitzea

Enpresari batek edo merkataritza-sozietate batek emandako ahalordeak iraupenik gabekoak izan daitezke —trafikoan ohikoa den bezala— edo iraupen zehatz eta jakin bat izan dezakete. Aldi baterako ahalordeak bada, ahalordetzearen denbora igarotakoan iraingiro dira.

Mugagabeak edo aldi baterakoak izan, ahalordeak edozein unetan ezeztatu daitezke. Ahalordea enpresariaren borondatez iraingitzeari ezeztatzea esaten zaio. Hasiera batean, ezeztatzearen forma ahalordetzearen formaren arabera da: ahalordearen emakida ahozkoa izan bada, ezezt-

tapena hitzekoa ere izan daiteke; ahalordetzea agiri bidez eman bada, ezeztapenak agiri bidez jasota egon behar du. Eskritura publikoan egi-letsitako ahalordeak eskritura publiko berri baten bidez ezeztatu behar dira. Baina ez da nahikoa enpresariak boterea ezeztatzea. Beharrezkoa da, gainera, ezeztatze hori ahalordedunari jakinaraztea. Ahalduaren eta nagusiaren arteko harremanetan eragina izan dezan, hark ezeztapenaren berri eman beharko dio ahalordedunari —MK 291. artikulua—. Eskrituran edo beste edozein agiritan emandako ahalordea ezeztatzean, enpresariak ahalordeduna behartu dezake ahalordedun hori jasotzen duen agiria itzultzeraz —KZ 1733. artikulua—. Inskribatutako ahalordea balitz, ahalordea iraungitzearen ondorioak, hirugarrenei dagokienez, ezeztapena inskribatu eta argitaratzen denean hasiko lirateke —MK 291.II artikulua MK 21.1. artikuluekin lotuta—³⁹.

Ezeztapena banakakoa izan daiteke —hau da, ahalmen jakin batena— edo orokorra, pertsona bati edo gehiagori emandako botere guztiena, dela data jakin batetik aurrera emandako botere guztiena⁴⁰. Kasu horietan arazoa honako hau da: ezeztapen orokor hori inskriba daitekeen edo, aitzitik, idazkuna inskribatuta dauden ahalordeei dagokienez bakarrik egin daitekeen eta ez Merkataritza Erregistroan sartu ez direnei dagokienez. Gaiak garrantzi berezia du; izan ere, Espainiako Zuzenbidean, administrazioaile berriek ez dute kontrolaren aldaketa horren aurretik sozietateak emandako botere guzti-guztiak ezagutzeko baliabide segururik, eta, beraz, ziurgabetasun larria dago emandakoak zeintzuk izan diren eta horien artean zeintzuk dauden indarrean. Horregatik, praktikan, oro har, hurrengo uste da: aurretik emandako beste egintza batzuk aldatzeko edo azkentzeko egintzak inskribatzeko beharrezkoa dela egintza horiek

³⁹ *Vide* Erregistro eta Notariotzaren Zuzendaritza Nagusiaren 1992ko Otsailaren 26ko Ebazpena –RJ 1992/2880–.

⁴⁰ Esate baterako, merkataritza-sozietateetan, kontrola aldatzen denean, ohikoa da administrazioaile berriek aldaketa hori gertatu aurretik emandako botere guztiak errebokatzea.

aldez aurretik inskribatzea, dioen arau orokorra —MK 11.2. artikulua— banakako ahalmenei bakarrik aplikatu dakieke eta ez du eragozten ezeztapen orokorrak inskribatzea. Ezeztapen horiek eragina izango dute bai inskribatutakoengan, bai aldez aurretik emandakoengan, nahiz eta Merkataritza Erregistroan inskribaturik ez egon. Merkataritza-sozietateen eta, oro har, pertsona juridikoen kasuan, erakundearen bizitza aktiboan emandako botereek likidazio-aldian irauten dute⁴¹.

IV.3. Faktorearen ahalordetzea iraungitzearen berezitasunak

Faktorea enpresariaren edo nagusiaren laguntzaile egonkorra da. Hori dela eta, ahalordetzeak irauten du faktoreak ahalordetzeari uko egiten ez dion bitartean —KZ 1732.2. artikulua—; nagusiak ezeztatzen ez duen bitartean —MK 290 artikulua— edo, hain zuzen ere, faktore horren pean jarri den establezimendua besterentzen ez den bitartean —MK 291.I. artikulua—. Uko egitea ahalordea azkentzeko zergatia da ahalordedunaren borondatez; aldiz, ezeztapena edo establezimendu eskualdatzea ahalordetze hori azkentzeko zergatiak dira, enpresaburuaren borondatez. Inskribatutako ahalorde bati uko egiteari dagokionez, alde bakarreko egin-tza hori Merkataritza Erregistroan sartu ahal izateko, beharrezkoa izango da enpresariari jakinarazi izana, nagusiak beharrezko neurriak hartu ahal izan ditzan.

Faktorearen ahalordetzea iraungi egiten da, halaber, zuzendaria den establezimendua besterentzen denean. Abiapuntutzat hartzen da faktorearen ahalordetzea nagusiak ahalordunarengan duen konfiantzan oinarritzen dela. Horregatik, faktore horrek zuzentzen duen establezimendua-ren eskualdaketaren kasuan, legeak iraungitza jotzen du hari emandako ahalordetzea, berariaz kontrakoa itundu ez bada behintzat. Kasu horretan,

---

⁴¹ Erregistro eta Notarioritzaren Zuzendaritza Nagusiaren 2011 ko Uztailaren 21eko Ebazpena.

establezimenduaren besterentzea faktoreari jakinarazteak soilik ezeztape-naren jakinarazpenaren ondorio berberak ditu —MK 291.I. artikulua—.

Ahalmen zibilekin ez bezala —KZ 1732. artikulua—, heriotza, herio-tza-adierazpena edo banakako enpresariaren ezgaikuntza ez dira faktorea-ren ahalordetzea iraugitzeko kausa —MK 290 artikulua—. Enpresaren jarraipena errazteko azaltzen den merkataritza-espezialitate horrek esan nahi du, nagusiaren edo ahalorde-emailearen heriotza edo ezgaikuntza gorabehera, faktorearen ahalmenek irauten dutela eta haren egintza eta kontratuek jaraunspeneko ondarea behartzen dutela. Hala ere, ezgaitua-ren legezko ordezkariak edo jaraunselek ahalordea ezeztatu dezakete, baina ezeztatzeak ez du nahitaez jaraunspena isilbidez onartzeko baliorik izango eta behin-behineko administrazio-egintzatzat har daiteke —KZ 999.IV. artikulua—.

Nagusiaren edo haren jaraunseleen borondatez ahalordetzea iraugitze-ko kausez gain, faktorearen ahalordetzea amaitzen da faktorearen be-raren uko egiteagatik, heriotzagatik edo desgai-kuntzagatik —MK 280. artikulua—. Faktoreak ahalordetze-ari uko egin diezaioke eta nagusiari jakinarazi. Uko egitearen ondorioz nagusiak kalte-galerak jasoko balitu, faktorea behartuta egongo da enpresariari kalte-ordaina ematera, salbu eta uko egite horren zergatia honako hau denean: «Haren kalte larri-rik gabe» agindutako eginkizunak betetzen jarraitzeko ezintasuna —KZ 1736. artikulua—. Faktorearen heriotza edo ezgaikuntzaren kasuan, le-gezko ordezkaria edo jaraunselek behartuta daude gertaera nagusiari be-rehala jakinaraztera —KZ 1739. artikulua—.

V. BORONDATEZKO ORDEZKARITZAREN ETA
ORDEZKARITZA ORGANIKOAREN ARTEKO
HARREMANAK ETA ALDI BEREKO IZATEAREN ARAZOA

Merkataritza-arloko ordezkaritzaaren arazo zailenen artean dago pertsona bera, aldi berean, sozietate baten ordezkari organikoa eta sozietatearen borondatezko ordezkaria izan daitekeen ala ez⁴². Gaiak garrantzi berezia du; izan ere, kapital-sozietateen administratzaileen ordezkaritza-ahalmenen mugak ez dira eraginkorrak hirugarrenen aurrean, nahiz eta Merkataritza Erregistroan inskribatuta egon —KSL 234.1.II. artikulua—; aldiz, pertsona berei emandako borondatezko ahalordetzeetan agertzen diren mugak hirugarrenen aurka jar daitezke, baldin eta inskribatuta badaude —MEE 87.2.a eta 8.a; 94.5.a eta 13.a; 297.4.a eta 302.2 artikulua—.

Materia honetan, arau orokorra borondatezko ordezkaritzaaren eta ordezkaritza organikoaren aldi bereko izatea onartzea da. Horrela, lehenik eta behin, merkataritza-sozietate baten ordezkaritza-ahalmena duen administratzaile izendatzen den borondatezko ordezkariak —KSL 233.2. artikulua—, izendapen hori dela eta, ez du borondatezko ahalordedun izaera galtzen —eta hala jarraitzen du—, baizik eta aurreko izaerari beste hau gehitzen dio. Aurreko ahalorde orokor edo berezi horretatik eratorritako ordezkaritza-harremana ez da eten egiten ahalordea sozietatearen administratzaile izendatzeagatik, ezta administratzaile bakarra izateagatik ere⁴³. Bigarrenik, sozietate jakin baten ordezkaritza-ahalordea duen administratzailea sozietate horren ahaldun izenda daiteke, hau da, bi izaera meta ditzake: ordezkari organikoa izatea eta, ondoren, borondatezko

---

⁴² Auzitegi Gorenaren Doktrinak ordezkaritza organiko eta borondatezko ordezkaritzaaren arteko bereizketa ezarri izan du; vide hurrengo Epai hauek: 2003ko Martxoaren 12ko –RJ 2003/3152- eta 2011ko Abenduaren 23ko –RJ 2012/1895-.

⁴³ Erregistro eta Notariotzaren Zuzendaritza Nagusiaren 2007ko Urriaren 15eko Ebazpena.

ordezkaria izatea. Administrazio-Kontseiluaz ari denean, Legeak berak interpretazio hori indartzen du, organo horrek «edozein pertsonari» ahalordetzeak eman diezazkiokeela adierazten baitu —KSL 249.1. artikulua—; adierazpen honek kontseiluko kideak barne hartzen ditu, ordezkaritza organikorako ahalmena dutenak barne. Kontseiluak, sozietateko langileei edo hirugarrenei borondatezko ahalordetzeak emateaz gain, ordezkaritza organikorako ahalmenik ez duten kontseiluko kideei eta, aitzitik, ahalordetze hori duten kideei ere eman diezaieke.

Hala ere, arau orokor hori aplikatzeak zenbait ñabardura eskatzen ditu, arauaren irismena mugatzen dutenak. Alde horretatik, ez da onartzen administratzaile bakar batek bere buruaren alde ahalmena ematea⁴⁴; eta sozietatea bi administratzaile mankomunatuak administratzen badute, ez da onargarria haiek legezko ordezkaritza-sistema indargabetzea —KSL 233.2, c) letra, artikulua— biek batera, bakoitzaren alde, borondatezko ahalorde solidario bat emanez⁴⁵.

Hirugarrenak zilegiki uste badu sozietatearekin kontratatzen ari dela, ordezkaritza organikoko ahalordea duen administratzaile baten bidez, nahiz eta administratzaileak sozietatearen borondatezko ordezkari huts gisa jardun —eta hala jasota uzten badu sozietatearen izenean parte hartzen duen egintza edo kontratuan—, sozietateak ezin izango du eraginkortasunez alegatu ordezkari hori emandako ahalmenen erabileran gainditu denik; izan ere, kasu horretan, ordezkaritza-ahalmenen edozein muga ez da eraginkorra izango, nahiz eta Merkataritza Erregistroan inskribatuta egon. Ordezkari organikoaren izaera Merkataritza Erregistrotik eratoritzen bada, uste da hirugarrenean konfiantza legitimo hori dagoela. Or-

⁴⁴ Erregistro eta Notariotzaren Zuzendaritza Nagusiaren 1998ko Azaroaren 24ko Ebazpena.

⁴⁵ Erregistro eta Notariotzaren Zuzendaritza Nagusiaren 1994ko Irailaren 12ko Ebazpena.

dezkarari bikoitzak —organikoak eta borondatezkoak— ordezkaritza-titulua aukeratu ahal izango du, baina aukera horrek ez du eraginik izango pertsona horren ordezkari organikoaren izaera ezagutzen duen eta berarengan konfiantza izan duen hirugarrenaren aurrean.

Azken batean, administratzailea kargutik kentzearen ondorioz ordezkaritza organiko-ahalordea azkentzeak ez du eragiten sozietateak pertsona horri administratzaile izendatu aurretik edo ondoren emandako borondatezko ahalorde edo ahalordeak azkentzea. Kargu-uzteak ez du adierazi nahi ahalorde horiek isilbidez ezeztatu egin direnik. Kargugabetuak ordezkari organiko izateari utziko dio ordezkaritza-ahal hori izanez gero, baina, sozietatea behartzen jarrai ez dezan, berariaz errebokatu beharko dira eman zaizkion borondatezko ahalordeak eta, gainera, ezeztatze hori Merkataritza Erregistroan inskribatu beharko da.

VI. MERKATARITZA-AGENTEAK

Enpresariaren laguntzaile horiek ez dira nahastu behar merkataritza-agenteekin; izan ere, hauek benetako enpresariak dira, modu jarraituan edo egonkorrean, ordainsari baten truke, lan egiten dutenak, besteren konturako merkataritza-egintzak edo -eragiketak sustatzen edo ekintza edo eragiketa horiek inoren kontura eta inoren izenean sustatzen edo burutzen⁴⁶. Bereizketa ez da oinarritzen batzuen eta besteen jarduera-generoan, ordainketa-sisteman edo ordezkaritza-boterean: merkataritzako ordezkariak zein agenteek ahalmena izan dezakete sustatutako eragiketak enpresariaren izenean burutzeko. Bereizketa, funtsean, batzuk eta besteak enpresariarekin lotzen dituen harreman juridikoan oinarritzen da: merkataritzako ordezkariak enpresariarekin duten harremana lan-harremana den bitartean —nahiz eta araubide berezi baten mende egon—, merkata-

⁴⁶ Agentzia-Kontratuari buruzko, maiatzaren 27ko 12/1992 Legearen 1. Artikulua-.

ritza-agentek enpresariarekin komisio, artekaritza edo agentzia-kontratu baten bidez lotuta daude eta haiek beraiek merkataritza-subjektu dira, enpresa-erakunde autonomo baten titular moduan —1438/1985 Errege Dekretuaren 1.2.b) artikulua—.

VI.1. Lege-araubidea

Agentzia Kontratuari buruzko Maiatzaren 27ko 12/1992 Legearen —AKL— promulgazioak, merkataritza-agente burujabeei buruzko 1986ko abenduaren 18ko 86/653 (EEE) Direktibak aginduta, figura horren legezko tipifikazioa ezarri du. Baina Agentzia Kontratuaren Legea ez da aipatu den Direktibaren edukia eranstera mugatu; aitzitik, kontratu honi erregulazio zabala eman dio eta araudi hori ez zaie salgaiak erosten edo saltzen dituzten agenteei soilik aplikatzen —Direktibaren 1. artikulua ezartzen duen bezala—, baizik eta baita besteren konturako edozein merkataritza-ekintza edo -eragiketa egiten duten pertsona guztiei ere, nahiz eta xedapen bereziek ezarritakoa salbuespen izan⁴⁷.

Bestalde, araubide hori 330/1999 Errege Dekretuarekin osatu behar da, merkataritza-agenteentzako profesionaltasun-ziurtagiri ofiziala ezartzen duena. Langabezian dauden langileak enplegatzen eta enpresa-eskaria asebetetzen laguntzeko enplegu-politiken testuinguruan sortutako arau honek araututako lanbide-heziketako erregimena ezarri nahi du merkataritza-jarduera mota horretarako, prestakuntzan kalitate-maila uniformeak ziurtatuz eta irakaskuntzetan eta lan-jardunean koordinazio hobea bultzatuz, merkataritza-harreman edo lan-harreman baten bidez gauzatzen den alde batera utzita.

---

⁴⁷ Izan ere, Legeak ez ditu indargabetu zenbait agente-kategoria bereziren estatutu juridiko-profesional jakin batzuk —aseguru-agentek, publizitate-agentziak, bidai-agentziak, etab.—, zeintzuk, beraz, indarrean jarraitzen baitute; lege horrek haiekiko izaera osagarria izango du.

VI.2. Kontzeptua eta ezaugarriak

Agentzia-kontratua honela defini daiteke: pertsona natural edo juridiko bat —agentea deitzen zaio—, bitartekari burujabe gisa, beste baten aurrean —normalean, nagusia deitzen zaio—, modu jarraituan edo egonkorrean eta ordainsari baten truke, besteren konturako merkataritza-egintzak edo -eragiketak eskusiboki sustatzera edo besteren kontura eta izenean sustatzera eta burutzera behartzen duen kontratua; agenteak ez du eragiketa horien arriskua bere gain hartzen, kontrako itunik ezean —AKL 1. artikulua—.

Definizio horretatik funtsezko ezaugarri hauek atera daitezke: lehenik eta behin, agentea bitartekari burujabe gisa jarduten duen enpresaria da, eta, beraz, ez dira halakotzat hartuko mendekotasuna duten pertsonen figuraren barruan sartzen diren merkataritzako ordezkariak eta bidaiariak, ez eta, oro har, enpresariarekin lan-harremana duten pertsonak ere —AKL 2. artikulua—. Hala ere, ez da beti erraza izaten agentziako merkataritza-harremana duten kasuak eta alderdiak lan-harreman berezi batek lotzen dituen kasuak bereiztea —1438/1985 Errege Dekretuaren 2.f) artikulua—; beraz, kasu bakoitzean, agenteak enpresari burujabe izaera duela adierazten duen benetako antolaketa material eta pertsonala dagoen ala ez —nahiz eta xumea izan-zehazteko irizpideak bete beharko dira. Bigarrenik, agentearen jarduera merkataritzako egintzak edo eragiketak sustatzera eta burutzera bideratzen da, bigarren mailako merkatu ofizialetan edo baloreen merkatu arautuetan egiten direnak izan ezik —AKL 3. artikulua—. Hirugarrenik, agenteak enpresariaren edo enpresariaren izenean jarduten du eta ez du sustatzen edo kontratatzen dituen eragiketen arriskua bere gain hartzen. Agenteak nagusia ordezkatzeko du eta kontratuan aurreikusitako eragiketak sustatzeko ahalmena du, baina ahalmen hori berariaz esleituta duenean baino ezin izango ditu eragiketa horiek bere izenean burutu —AKL 6. artikulua—. Laugarrenik,

lankidetzaren egonkorra edo iraunkorra da eta denbora jakin baterako edo mugagaberako kontratua ezar daiteke —AKL 23. artikulua—. Bosgarrenik, agentzia-kontratua ordaindua da beti —AKL 11. artikulua eta hurrengoak—. Azkenik, adostasunezko kontratua da, baina aldeek elkar behartu daitezke idatziz formalizatzeko —AKL 22. artikulua—. Legeak berak sustatzen du formula hori, klausula jakin batzuk baliozkoak izateko baldintza gisa idatziz jasotzea eskatzen baitu⁴⁸.

VI.3. Kontratugileen eskubideak eta obligazioak

Lehenik eta behin, adierazi behar da bi alderdiak leialtasun eta fedeez bete behar orokor baten mende daudela.

Agenteak funtsezko obligazio hauek izango ditu: 1) Agindu zaizkion eragiketen sustapenez eta, hala badagokio, burutzeaz arduratzea. Agenteak bere kabuz edo bere mendekoen bidez egin behar du enkargua, baina azpiagenteen bidez ere jardun dezake nagusiaren berariazko baimena duenean, eta, kasu horretan, haren kudeaketaren erantzukizuna izango du. 2) Jakinarazi nagusiari informazio guztia, bai sustatzen edo burutzen dituen egintza edo eragiketen kudeaketari buruz, bai hirugarrenen kaudimenari buruz, nortzuekin eragiketan amaitu edo bete gabe baitaude. 3) Jarduera nagusiarengandik jasotako jarraibideen arabera garatu. 4) Nagusiaren ize-nean edozein erreklamazio jasotzea saldutako ondasunen eta sustatutako jardueren ondorioz emandako zerbitzuen kalitate edo kantitate akats edo gabeziei buruz, nahiz eta berak horiek burutu ez. 5) Kontuak ematea. Obligazio hori legean berariaz aurreikusita ez badago ere, fedeez jarduteko bete beharretik eta agenteari bere jardunaren xede den enpresari bakoitzarekiko kontabilitate independentea eramateko bete beharra ezartzen dion arauetatik ondorioztatzen da. 6) Azkenik, aldean adostasunez, agentea nagusiaren lehiakide diren beste enpresari batzuentzat jarduteko

⁴⁸ Besteak beste, konkurrentzia ez egiteko edo berme itunak.

debekua ezarri ahal izango da. Esklusibotasun-ituna edo konkurrentzia ez egiteko ituna da eta baliozkoa izateko, berariaz eta idatziz jaso behar da kontratuan. Itun horrek kontratua amaitzen den uneari ere erreferentzia egin diezaioke eta agenteari eragotzi egin diezaioke bere jarduera egiten jarraitzea aldi batez kontratua amaitu ondoren. Konkurrentzia ezaren kontratu osteko ituna baliozkoa izango da eremu geografiko batera, bezero-talde batera eta agenteak sustatutako edo burututako egintza edo eragiketen xede diren ondasun edo zerbitzu motara mugatzen bada eta haren iraupena bi urte baino gehiagokoa ez bada —AKL 20. eta 21. artikulua—. Bestalde, enkargua dela-eta, agenteak ordainsari bat jasotzeko eskubidea izango du enkarguagatik —AKL 11. artikulua— eta bezeroari, entrega-egintzan, saldutako ondasunen aitortpena eta gordailua exijitzeko ahalmena, bai eta ondasun horien gordailu judiziala egiteko eskubidea ere, hirugarrenak bidezko kausarik gabe horiek jasotzeari uko egiten dionean edo atzeratzen duenean —AKL 8. artikulua—.

Nagusiaren obligazioen artean, honako hauek ere funtsezkoak dira: 1) Agentearen esku jartzea, behar adinako aurrerapenarekin eta kopuru egokian, bere lanbide-jardueran aritzeko beharrezkoak diren laginak, katalogoak, tarifak eta gainerako dokumentuak. Obligazio hori bat dator agenteak nagusiaren jarduera sustatzeko duen betebeharrarekin. 2) Agenteari agentzia-kontratua gauzatzeko beharrezko informazio guztia ematea eta, bereziki, horren berri izaten duenetik edo aurreikusten duenetik, ohar-taraztea egintzen edo eragiketen bolumena agenteak espero zuena baino nabarmen txikiagoa izango dela. 3) Agenteari, hautatutako sistemaren arabera, hitzartutako ordainsaria ordaintzea. Ordainsari hori zenbateko finko bat, komisio bat [normalean salmenta-bolumenaren arabera hitzartua] edo bien konbinazio bat izan daiteke. Ordainsaria kontratuaren funtsezko elementua da, eta, horregatik, itunik ezean, ez da doakotasuna ezartzen; aitzitik, ordainsaria agenteak jarduten duen plazaren usadioen arabera finkatuko da, eta, halakorik ezean, epaileak arrazoizkotzat jotzen duen moduan eta

zenbatekoan. Kontratuan finkatutako prezioa globala da eta, kontrako itunik ezean, agenteak bere jardueran egindako gastu guztiak barne hartzen ditu —AKL 18. artikulua—. 4) Nagusiaren obligazio multzoa osatzeko, agenteari, epe labur batean, adierazitako eragiketa onartu edo baztertu dela jakinarazi behar zaio, eta, hala badagokio, eragiketa osorik edo zati batean gauzatu dela edo ez dela gauzatu —AKL 10.3. artikulua—.

VI.4. Kontratuaren iraupena eta iraungitzea

Agentzia-kontratua denbora jakinerako edo mugagaberako itundu ahal izango da. Kontratuan iraupen jakinik hitzartu ez bada, epe mugagaberako itundu dela ulertuko da —AKL 23. artikulua—. Denbora jakin baterako kontratuetan, alderdiek ondoz ondoko luzapenen araubidea adostu ahal izango dute; baina egin izan ez balute eta, hala ere, hasieran aurreikusitako epea amaitutakoan kontratua gauzatzen jarraituko balute, kontratu hori iraupen mugagabeko kontratu bihurtu dela ulertuko da —AKL 24.2. artikulua—.

Agentzia-kontratua, kontratu guztiei aplika dakizkiekeen arrazoi orokorren ondorioz iraungitzen da eta, horien artean, itundutako epe-muga betetzea nabarmentzen da.

Kontratua epe mugagaberako adostu bada, aldeek, alde bakarrez, edozein unetan salatu ahal izango dute kontratua —AKL 25. artikulua—. Arau hori azaltzen duen zergatia, bestalde, ez dagokio eskusiboki kontratu mota honi; betiko loturek kontratu-harremanen munduan sortzen duten gaitzespenean datza. Hala ere, kontratua salatzeko ahalmena fede onaren postulatu orokorraren arabera gauzatu behar da eta horrek esan nahi du, kasu honetan, idatziz jakinarazi behar dela, gutxienez hilabete lehenago, kontratua indarrean dagoen urte bakoitzeko, eta, gehienez, sei hilabete lehenago; hala ere, kontratua urtebetetik beherakoa izan bada, aurreabisua hilabetekoa izango da —AKL 25. artikulua—. Alderdiek

aurreabisu-epe luzeagoak adostu ahal izango dituzte, eta muga bakarra izango da agentearentzako ezarritako epeak nagusiarentzat ezarritakoak baino iraupen laburragoa ez izatea. Aurreabisua ez da beharrezkoa izango beste alderdiak legez edo kontratuz ezarritako obligazioren bat betetzen ez badu, ezta kontrako alderdia hartzekodunen konkurtsoan deklaratu denean ere —AKL 26. artikulua—. Kontratua iraungitzeko arrazoi orokor gisa agentearen heriotza edo heriotza-adierazpena ere agertzen da; Legeak, ordea, ez dio tratamendu bera ematen nagusiaren heriotzari; izan ere, kasu horretan, iraungitzea ez da automatikoki gertatuko; aitzitik, beharrezkoa izango da enpresan haren ondorengoak direnek kontratua dagokion aurreabisuarekin salatzea —AKL 27. artikulua—.

VI.5. Kalte-ordainak kontratua amaitzean

Legeak kalte-ordainen araubide berezi bat ezarri du, agenteak eska ditzakeena, kontratua amaitutakoan. Araubide horren barruan sartzen dira, alde batetik, nagusiaren alde lortutako bezeroengatiko kalte-ordain orokorra, eta, bestetik, eragindako kalte-galerengatiko kalte-ordain espezifikoa, dagokion kasuetara mugatzen dena.

Bezeroengatiko kalte-ordaina jasotzeko, agenteak bezero berriak ekarri beharko dizkio nagusiari edo lehendik zegoen bezeroekiko eragiketarik nabarmen handitu beharko ditu, eta, gainera, aurreko jarduerak enpresariarentzat funtsezko abantailak ekartzen jarraitu beharko du; gainera, bidezkoa izan behar du komisioak galdu dituelako, konkurrentzia debekatzeko ituna dagoelako edo beste edozein inguruabar dela-eta. Araubide hori iraupen mugatuko kontratuei zein iraupen mugagabekoei aplikatzen zaie. Kalte-ordain horren zenbatekoak ezin izango du, inola ere, agenteak azken bost urteetan edo kontratuaren indarraldi osoan —iraupena laburragoa bada— jasotako ordainsarien urteko batez besteko zenbatekoa gainditu —AKL 28. artikulua—.

Bezeroengatiko kalte-ordainari kalterik egin gabe, agenteak eskubidea izango du nagusiak iraupen mugagabeko agentzia-kontratua alde bakarrez suntsiarazteak eragindako kalte-galerengatiko kalte-ordaina eskatzeko, baldin eta horrek agenteari ez badio uzten, kontratua gauzatzeko, nagusiak eskatuta, egin dituen gastuak amortizatzen —AKL 29. artikulua—. Beraz, kalte-ordain hori nagusiak agenteari ezarritako amortizatu gabeko inbertsioengatiko konpentsazio gisa eratzen da eta bereiz erreklama daiteke, baita aurrekoarekin batera ere.

Azkenik, legeak, aipatu izan diren kalte-ordainetariko bat ere jasotzeko eskubidea ez duten zenbait kasu jasotzen ditu: agenteak legez edo kontratu bidez ezarritako obligazioak ez betetzeagatik kontratua iraungitzen denean; kontratua hirugarren bati laga zaionean, nagusiaren adostasunarekin; edo agenteak berak kontratua alde bakarrez suntsiarazten duenean, salbu eta salaketaren arrazoa nagusiari egotz dakizkiokeen inguruabarrak badira, edo agentearen adina, baliaezintasuna edo gaixotasuna badira eta, ondorioz, ezin bazaio zentzuz eskatu bere jarduerekin jarraitzea —AKL 30. artikulua—.

Agenteak kalte-ordain horietako edozein erreklamatzeko duen akzioa urtebeteko epean preskribatuko da, kontratua iraungitzen den unetik zenbatzen hasita —AKL 31. artikulua—.

Agentzia-kontratutik eratorritako akzioen berri izateko eskumena agentearen egoitzako epaileari dagokio eta kontrako edozein itun deuseza da —AKL xedapen gehigarria—.

VII. BITARTEKARI ELKARGOKIDE AGENTEAK

Antzinatik, ageri izan dira profesional horiek, zeintzuen jarduera, batez ere, kontratu jakin bat burutu nahi dutenak hurbiltzea —salerosketa bat, adibidez— edo kontratu hori, enkargua egin zien bezeroaren kontura, burutzea baita. Lehen kasuan, artekari edo bitartekari soil gisa jarduten zuten; bigarrenean, berriz, benetako komisionista gisa. Geroago, profesional horien ondoan, bitartekari edo komisiiodun funtzioari fede-emaile publikoaren funtzioa gehitzen ziotenen figura agertu zen, parte hartzen zuten merkataritza-dokumentu edo -kontratuei egiazkotasuna emateko, betiere horretarako korporazio edo elkargo publiko bati atxikita bazeuden. Hori guztia, funtsean, eraginkortasun bereziko proba bat lortzeko.

Azken etapa hori da gure Merkataritza Kodean adierazi izan zena eta, hala, hiru figura ezartzen zituen: burtsa eta kanbio-agentekak, merkataritza-zako elkargokide diren artekariak eta itsasontzietako artekari interpretak —88. artikulua eta hurrengoak—. Bitartekari horien posizio juridikoa definitzen zaila izan da beti. Bere jarduera profesionalaren ezaugarria bi zirkunstantzia izatea izan da. Alde batetik, merkataritza-merkatariaren enpresari-izatea da, hain zuzen ere, bere izenean komisiogile eta, batez ere, bitartekari lanak egiteagatik —MKaren 14-4, 96-1 eta 892 artikulua; azken honek porrot egiteko aukera ezagutzen—. Bestalde, bitartekariak dira eta, elkargokide direnean —kolegiatuta daudenean—, beren plazaren barruan egiten dituzten beren eskumeneko eragiketa guztietan merkataritza-fede-emaile dira —MKaren 89, 93 eta 95-4. artikulua—.

Hala ere, figura horiei erreferentzia egiten dieten Merkataritza Kodearen manuak indargabetutzat jo behar dira, hainbat arrazoiengatik. «*Burtsa eta Kanbio-Agenteen*» kasuan, Balore Merkatuari buruzko uztailaren 28ko 24/1988 Legeak desagertu beharreko kidego bihurtu zuelako, merkataritza-fede-emaile izateaz gabetuz. Erreforma horretatik aurrera, honako hauek aukeratu behar zituzten: Merkataritza-zako Artekari Elkargoki-

deen Kidego Nazionalean sartzea; atxikita zeuden Burtsako Kanbio eta Burtsa-Agente gisa jarraitzea, erretiroa hartu arte, baina beren funtzioa burtsara mugatuz [fedemaile izan gabe]; edo lege hark sortutako Balore-Sozietate edo -Agentzietako batean sartzea.

«*Itsasontzien artekari interpretet*» dagokienez, horiek fedemaile publikoen eginkizunari gehitzen diote, esku har dezaketen kontratuetan —pleitamentua, itsas aseguruak eta handiarentzako mailegua—, itsas trafiko konplexuaren laguntzaile gisa duten zeregina. Horregatik, pleitamentu-kontratuak eta itsas aseguruen kontratuak esku har dezakete eta esku hartu behar dute; atzerriko ontzi eta ontzi-ustiatzaileei laguntzea, interpretatzaile eta itzultzaile ofizial gisa, auzitegi eta bulego publikoen aurrean; eta atzerriko kapitainak, ontzi-ustiatzaileak edo kontsignarioak epaiketan ordezkatzeko, horietako inor agertzen ez denean —MKaren 113. artikulua—. Hala ere, Merkataritza Kodeak 112. artikulutik 115. artikulura bitartean duen berariazko aipamena gorabehera, figura hori, izatez, desagertu egin da eta itsasontzien kontsignarioek eta hizkuntzen interprete ofizialek hartu dituzte beren gain haien eginkizunak.

«*Merkataritzako artekari elkargokideen*» kasua bestelakoa da. Nahiz eta arian-arian —eta izena gorabehera— benetako bitartekari izateari utzi dioten, orain dela gutxi arte lan handia burutu izan dute merkataritzako fedemaile publiko gisa beren parte hartzea eskatzen zitzaizkien merkataritza-transakzioetan —bereziki, polizetan eta banku-kreditu eragiketetan—. Esan zitekeen merkataritzako fedemaile publikoaren ematea notarioekin partekatzen zutela, nahiz eta, zenbait kasutan, legeak espresuki eskatu egintza edo gertaera jakin batzuk nahitaez notarioaren aurrean egiletasitako eskritura publikoan ohartaraztea —sozietateen eraketa, estatutuaren aldaketa eta abar—. Hala eta guztiz ere, Zerga, Administrazio eta Gizarte Arloko Neurriei buruzko abenduaren 29ko 55/1999 Legeak notarioak eta merkataritzako artekariak “Notarioen Kidego bakar” batean sartu zi-

tuen —24. Xedapen Gehigarria—, Justizia Ministerioaren mende geratuz. Horrela, kidegoen benetako bat-egitea gertatu zen eta artekariak notarioen egitura korporatiboan sartu ziren —Artekariak Notarioen Elkar-goan sartu ziren—. Notarioen Kidego bakarra sortu zenetik, esan daiteke desagertu egin dela fede publikoa ematearen arloko ohiko dualtasuna eta gaur egungo Notarioen Kidego Bakarreko kideek ordura arte notarioak eta artekariak bereizita betetzen zituzten eginkizunak betetzen dituzte.